

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Глобальні механізми офшоризації бізнес-діяльності»

Здобувача Кісеолара Олександра Володимировича

Науковий керівник: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з
атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

(підпис)

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

_____ Людмила ЦИМБАЛ
(підпис)

«_____» _____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної економіки

_____ Ярослава СТОЛЯРЧУК
(підпис)

«_____» _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Кісеолару Олександру Володимировичу
(прізвище, ім'я, по батькові)
_____ денної _____ форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: **«Глобальні механізми офшоризації бізнес-діяльності»**

Тему затверджено наказом ректора Університету від «25» червня 2024 р. № 926-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах:

міжнародні та національні нормативно-правові акти, такі як угоди про уникнення подвійного оподаткування, рекомендації ОЕСР щодо протидії розмиванню податкової бази (BEPS), а також закони популярних офшорних юрисдикцій (Кайманові острови, Британські Віргінські острови, Панама тощо), звіти міжнародних організацій (IMF, World Bank), кейси транснаціональних корпорацій, що використовують офшорні структури тощо.

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретико-організаційні основи функціонування офшорного бізнесу
Розділ 2	Механізми офшоризації у глобальній бізнес-діяльності
Розділ 3	Український бізнес у системі офшорних юрисдикцій та шляхи його деофшоризації.

Об'єкт дослідження:	закони, тенденції та закономірності процесів офшоризації бізнес-діяльності у глобальній економіці.
Предмет дослідження:	умови, чинники та глобальні механізми офшоризації бізнес діяльності.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	розкриття теоретико-методологічних засад функціонування офшорного бізнесу, комплексний аналіз механізмів офшоризації глобальної бізнес діяльності, а також розкриття місця українського бізнесу у системі офшорних юрисдикцій та обґрунтування шляхів його деофшоризації.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1 Дослідити сутність поняття "офшоризація" та визначити ключові характеристики офшорних юрисдикцій

Визначити поняття, ознаки та здійснити класифікацію офшорних зон;

Проаналізувати правові основи функціонування офшорних структур.

Дослідити сучасний стан і тенденції розвитку офшорного бізнесу

У розділі 2 Провести комплексну оцінку сучасного стану розвитку офшорного бізнесу

Вивчити основні способи та механізми використання офшорних зон у податковому плануванні

Дослідити сучасні міжнародно-правові механізми регулювання офшорного бізнесу

У розділі 3 Оцінити вплив офшорних механізмів на економічну стабільність та фінансову безпеку України

Вивчити масштаби та особливості використання офшорних юрисдикцій українськими компаніями

Розробити рекомендації щодо шляхів та інструментів деофшоризації бізнесу в Україні

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис) Столярчук Я. М.
(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 20__ р.

Завдання одержав здобувач

(підпис) Кісеолар. О.В.
(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 20__ р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 89 сторінок, 12 таблиць, 9 рисунків, перелік джерел посилання з 84 найменувань, додатки.

«Глобальні механізми офшоризації бізнес-діяльності»

(назва кваліфікаційної магістерської роботи)

Об'єктом дослідження є закони, тенденції та закономірності процесів офшоризації бізнес-діяльності у глобальній економіці.

Предметом дослідження є умови, чинники та глобальні механізми офшоризації бізнес діяльності.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – розкриття теоретико-методологічних засад функціонування офшорного бізнесу, комплексний аналіз механізмів офшоризації глобальної бізнес-діяльності, а також розкриття місця українського бізнесу у системі офшорних юрисдикцій та обґрунтування шляхів його деофшоризації.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- проаналізувати сутність офшоризації бізнес-діяльності та її основні характеристики;
- дослідити механізми функціонування офшорних зон у глобальній економіці;
- визначити основні переваги та ризики офшоризації для суб'єктів господарювання та держав;
- оцінити вплив офшорних механізмів на фінансову безпеку країн та їхню податкову систему;
- розглянути міжнародні ініціативи та інструменти боротьби з відмиванням коштів та зловживанням офшорними схемами;
- вивчити український досвід у сфері офшоризації, визначити її причини та наслідки для національної економіки;
- розробити рекомендації щодо оптимізації використання офшорних механізмів і вдосконалення регулювання процесів офшоризації на національному рівні.

Практичне значення отриманих результатів. На базі розрахунку фінансових коефіцієнтів наданий аналіз стану фінансової безпеки України. Досліджені механізми використання офшорних зон компаніями для податкового планування.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: Офшор, офшорна юрисдикція, офшорна зона, фінансові центри, міжнародні компанії, фінансова безпека, фінансові результати, міжнародне інвестування.

Відгук

на кваліфікаційну магістерську роботу здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка» Кісеолара Олександра Володимировича на тему: «Глобальні механізми офшоризації бізнес-діяльності»

1. Актуальність теми: обумовлена значною диверсифікацією в останні десятиліття впроваджуваних багатонаціональними підприємствами корпоративних стратегій бізнес-офшорингу як одного з ключових механізмів здобуття ними міжнародних конкурентних переваг на глобальних ринках способом маніпулювання трансфертними цінами та «розмивання» національних податкових баз держав базування своїх структурних підрозділів. З огляду на це, актуального значення на сьогодні набуває питання щодо реалізації у міжнародних економічних відносинах механізмів та інструментів деофшоризації бізнес-діяльності з метою забезпечення економічної безпеки держав та цілих регіонів.

2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи: у роботі автором на глибокому концептуальному рівні узагальнено теоретико-методологічні засади функціонування офшорного бізнесу та розкрито ключові особливості функціонування офшорних юрисдикцій у сучасному світовому господарстві.

3. Наявність самостійних розробок автора: автор системно охарактеризував сучасний стан розвитку офшорного бізнесу, домінуючі у міжнародній бізнес-практиці механізми офшоризації фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання різної національної належності, а також обґрунтував вплив офшорних юрисдикцій на стабільність економіки України та її фінансову безпеку.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: висновки і рекомендації роботи можуть слугувати методологічною базою при розробленні й імплементації інструментарію деофшоризації економіки України у повоєнний період.

5. Наявність недоліків: як недолік роботи слід вказати недостатню увагу

автора до питання щодо розкриття взаємозв'язку між процесами офшоризації бізнес-діяльності та рівнем тінізації світової економіки.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота виконана на високому теоретичному і методологічному рівнях, відповідає усім нормативним вимогам, що висуваються до кваліфікаційних магістерських робіт, та допускається до захисту перед Екзаменаційною комісією з попередньою оцінкою 46 балів.

Науковий керівник: завідувач кафедри міжнародної економіки, д.е.н., професор

Столярчук Я. М.

«03» грудня 2024 р.

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти
Кісеолара Олександра Володимировича
на тему: «Глобальні механізми офшоризації бізнес-діяльності»

Актуальність теми рецензованої кваліфікаційної магістерської роботи обумовлена сучасними тенденціями глобалізації економіки, які супроводжуються активним використанням офшорних механізмів у бізнес-діяльності. Офшоризація відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління фінансовими потоками, оптимізації оподаткування та захисту активів компаній на міжнародному рівні. Виходячи з цього, актуалізується проблема комплексного дослідження впливу офшорних механізмів на економіки країн, розробки регуляторних підходів до їх використання, а також оцінки перспектив і ризиків для українських суб'єктів господарювання у глобальній системі офшоризації. Це обумовлює вибір теми кваліфікаційної магістерської роботи, її мету, об'єкт і предмет.

У кваліфікаційній магістерській роботі комплексно розкрито теоретичні засади функціонування офшорного бізнесу та розкрито ключові особливості функціонування офшорних юрисдикцій у сучасному світовому господарстві. Автором розглянуто еволюцію глобальних офшорних практик та сучасні тренди у цій сфері. Значну увагу приділено аналізу міжнародної правової бази, включно з ініціативами Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), такими як BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), та їх впливу на транснаціональні компанії.

Особливої уваги заслуговує авторська аналітична оцінка ролі України у глобальних механізмах офшоризації. У роботі детально проаналізовано кількісні показники використання офшорних зон українськими компаніями, а також визначено специфіку впливу офшорних практик на національну економіку. Важливою складовою є характеристика загроз і можливостей, що виникають у зв'язку зі зростанням міжнародного контролю над офшорами, а також вплив санкційної політики, пов'язаної з російсько-українською війною.

Окремий розділ присвячено розробці рекомендацій щодо вдосконалення управління фінансовими потоками з урахуванням використання офшорних інструментів, а також формуванню стратегічних підходів до мінімізації ризиків для українських суб'єктів господарювання.

Робота виконана на високому теоретичному та практичному рівні, відповідає всім вимогам, що висуваються до кваліфікаційних магістерських робіт, і рекомендується до захисту перед Екзаменаційною комісією.

Завідувач кафедри
міжнародного менеджменту
Київського національного
економічного університету
імені Вадима Гетьмана»,
к.е.н., доцент

М.О. Бурмака

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНОГО БІЗНЕСУ.....	6
1.1. Поняття офшоризації та офшорних юрисдикцій.....	6
1.2. Офшорні зони: поняття, ознаки, класифікація.....	17
1.3. Правові основи офшорних структур.....	27
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ ОФШОРИЗАЦІЇ У ГЛОБАЛЬНІЙ БІЗНЕС- ДІЯЛЬНОСТІ.....	38
2.1 Сучасний стан розвитку офшорного бізнесу.....	38
2.2 Механізми використання офшорних зон для податкового планування.....	48
2.3 Запровадження механізмів міжнародно-правового регулювання офшорного бізнесу.....	55
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС У СИСТЕМІ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЙ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ДЕОФШОРИЗАЦІЇ.....	61
3.1 Вплив офшорних механізмів на стабільність економіки та фінансову безпеку України.....	61
3.2 Використання офшорних юрисдикцій українськими компаніями.....	69
3.3 Шляхи та інструменти деофшоризації українського бізнесу.....	76
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Останнім часом офшорний механізм стає все більш актуальним і таким чином набуває більшої впливовості в міжнародній бізнес-діяльності та світовій фінансовій системі. Водночас, пропорційно збільшенню обсягів фінансового капіталу в офшорних зонах, зростає і недовіра та стурбованість стосовно впливу глобальної процесу офшоризації на фінансову безпеку країн.

Актуальність теми підтверджується тим фактом, що окремі компанії та офшорні зони, які використовують цей інструмент в своїй діяльності, можуть впливати на капітали у використанні окремих країн та світову економіку в цілому. Як результат значних рухів, пов'язаних з припливом та відпливом грошових коштів з державних бюджетів, світова спільнота змушена вчасно реагувати на дану проблему, регулюючи використання офшорів на економічному та юридичному рівні.

Створення офшорних юрисдикцій та зон має позитивний економічний характер, що призводить до покращення загального економічного рівня розвитку, внаслідок зменшення рівня податкового навантаження. Але відсутність чіткого контролю від міжнародних організацій та державного апарату певних країн, а в деяких випадках повна свобода, має негативні наслідки для майбутнього. Через трансформацію фінансових відносин, появи офшорних зон та їх вплив, діджиталізацію та глобалізацію міжнародних відносин, актуальність офшорних зон значно зростає.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості офшорних механізмів були предметом досліджень таких відомих науковців: К. М. Андропова, М. О. Баймуратова, О. О. Бондаренко, Ю. О. Волкової, Л. К. Воронової, Р. О. Гаврилюк, І. Г. Галкіна, О. А. Гарасюка, Д. О. Гетманцева, М.Я. Голомші, Ю. Г. Козака, В. Р. Костюка, Р.М. Лещенка, О. А. Орехової, А. В. Панчишина, П.М. Панченко, В. Н. Сліпець, Л.П. Супрун, І. Д. Шеламової, П. Ю. Ямко та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць з окресленої проблематики, офшорний бізнес в нашій державі недостатньо досліджений та проаналізований, що створює широке коло можливостей для зловживань. Тому наразі постає необхідність у формування чіткого розуміння системи офшорних механізмів, адже їх використання сприяє значному виведенню капіталів, ухиленню від сплати податків, що, в свою чергу, веде до значних втрат доходів бюджетів та інших негативних наслідків для розвитку економіки.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи полягає у розкритті теоретико-методологічних засад функціонування офшорного бізнесу, комплексний аналіз механізмів офшоризації глобальної бізнес-діяльності, а також розкриття місця українського бізнесу у системі офшорних юрисдикцій та обґрунтування шляхів його деофшоризації.

Головними завданнями роботи є:

- Дослідити сутність поняття "офшоризація" та визначити ключові характеристики офшорних юрисдикцій;
 - Визначити поняття, ознаки та здійснити класифікацію офшорних зон;
 - Проаналізувати правові основи функціонування офшорних структур.
- Дослідити сучасний стан і тенденції розвитку офшорного бізнесу;
- Провести комплексну оцінку сучасного стану розвитку офшорного бізнесу;
 - Вивчити основні способи та механізми використання офшорних зон у податковому плануванні;
 - Дослідити сучасні міжнародно-правові механізми регулювання офшорного бізнесу
 - Оцінити вплив офшорних механізмів на економічну стабільність та фінансову безпеку України;
 - Вивчити масштаби та особливості використання офшорних юрисдикцій українськими компаніями;
 - Розробити рекомендації щодо шляхів та інструментів деофшоризації бізнесу в Україні.

Об'єктом дослідження є закони, тенденції та закономірності процесів офшоризації бізнес-діяльності у глобальній економіці.

Предметом дослідження є умови, чинники та глобальні механізми офшоризації бізнес діяльності.

Для досягнення поставленої мети та завдань були використані загальнонаукові методи дослідження: систематизація та узагальнення (при теоретичному обґрунтуванні поняття офшорних зон та офшоризації), порівняння (позитивні та негативні наслідки використання офшорних юрисдикцій), системний аналіз (під час дослідження понять методів використання офшорних зон разом із отриманими наслідками).

Інформаційною базою кваліфікаційної магістерської роботи є законодавчі акти та нормативні документи, що описують рамки діяльності офшорних юрисдикцій в Україні та за її межами; розробки діячів науки, монографії, автореферати докторських та кандидатських дисертацій, звіти Кабінету Міністерства України; індекси фінансової безпеки; посібники, збірники наукових праць; доповіді та «чорні списки» офшорних зон складені ОЕСР, ФАТФ, ООН; матеріали наукових конференцій, фахові та періодичні видання, інтернетресурси.

Основний науковий результат роботи полягає у наступному:

- 1) аналізі природи офшорних юрисдикцій та їх класифікацій;
- 2) аналізі та порівнянні методів використання офшорних зон;
- 3) вивченні методів регулювання діяльності офшорів на правовому рівні;
- 4) діагностиці загальної антиофшорної діяльності головними світовими інституціями;
- 5) визначенні негативного впливу роботи офшорних зон на державні бюджети країн;
- 6) розробці можливих шляхів до регулювання проблематики використання офшорів резидентами України.

Структура роботи. Кваліфікаційна магістерська робота містить 81 сторінку, 12 таблиць, 9 рисунків, перелік джерел посилання з 84 найменувань, додатки.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНОГО БІЗНЕСУ

1.1. Поняття офшоризації та офшорних юрисдикцій

Термін «офшор» означає місцезнаходження за межами рідної країни. Цей термін зазвичай використовується в банківському та фінансовому секторах для опису сфер, де регуляторні норми відрізняються від норм у країні походження.

Офшорами, як правило, є острівні країни, де організації реєструють свою діяльність, вкладають інвестиції та депозити. Компанії та приватні особи (зазвичай ті, хто має високу чисту вартість) можуть переїхати в офшори для більш сприятливих умов, включаючи ухилення від сплати податків, послаблення регулювання діяльності або захист активів. Хоча офшорні установи також можуть використовуватися в незаконних цілях, вони не вважаються незаконними [1].

Офшор може стосуватися різних іноземних організацій, рахунків або інших фінансових послуг. Для того, щоб кваліфікуватись як офшор, діяльність має здійснюватися в країні, відмінній від країни походження компанії чи інвестора. Таким чином, хоча домашня база для особи чи компанії може перебувати в одній країні, бізнес-діяльність відбувається в іншій. Простіше кажучи, вихід в офшори надає послуги нерезидентам[1].

У найпростішому розумінні офшор може означати будь-яке місце за кордоном; будь-яка країна, територія чи юрисдикція; однак цей термін став синонімом конкретних місць, які стали популярними для офшорної діяльності, зокрема таких острівних держав, як Кайманові острови, Бермудські острови, Нормандські острови та Багамські острови. Інші центри в країнах, які не мають виходу до моря, включаючи Швейцарію, Ірландію та Беліз, також вважаються популярними офшорними фінансовими центрами (OFC).[2]

Рівень регулятивних стандартів і прозорості суттєво відрізняється між фінансовими центрами (OFC) . Але зазвичай вони пропонують[7]:

- Сприятливе податкове законодавство, тому їх зазвичай називають податковими гаванями
- Зниження ризику та більший потенціал зростання
- Значна економія коштів для підприємств
- Захист активів, особливо під час нестабільності
- Послаблене регулювання
- Конфіденційність

Перехід в офшори є звичайним явищем для компаній і заможних осіб (HNWI) із зазначених вище причин. Вони також можуть вибрати банк і тримати інвестиції в офшорній країні, якщо вони туди часто подорожують. Прихильники OFC стверджують, що вони покращують потік капіталу та полегшують міжнародні ділові операції.

В українській мові термін «офшорний», «офшор» був запозичений з англійської, де «off-shore» буквально означає «поза берегом», «у відкритому морі», «ізолюваний». Офшорна юрисдикція – це зона, де для суб'єктів економічної активності, зареєстрованих на її території, котрі здійснюють свої комерційні операції й отримують прибуток поза територією реєстрації, діють спеціальні правила (у т. ч. податкового характеру), економічно більш сприятливі, ніж для зареєстрованих компаній, які здійснюють свої комерційні операції й отримують прибуток на території цієї юрисдикції[14].

Окрім здійснення комерційної діяльності та отримання доходів за межами країни своєї реєстрації, офшорні юрисдикції мають ще кілька характерних особливостей. Основними рисами офшорних юрисдикцій є такі:

- Пільговий режим оподаткування чи його відсутність на території офшору;
- Надання цілого комплексу адміністративних послуг за спрощеною, а іноді й анонімною процедурою для нерезидентів;
- Полегшена система ведення бухгалтерії та подання фінансової звітності;
- Низька вартість реєстрації та обслуговування офшорних компаній;

- Високий рівень банківських послуг із відсутністю обмежень на кількість рахунків, які може відкрити клієнт;
- Надання адміністративних і фінансових пільг для компаній, які ведуть господарську діяльність за межами офшорної зони;
- Можливість анонімного зняття готівкових коштів в різних країнах світу за допомогою корпоративних банківських карт;
- Відсутність кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків у багатьох офшорних зонах;
- Гарантування конфіденційності та дбайливе ставлення до комерційних таємниць власників компаній:
 - обмежена кількість інформації, яка вноситься до державного реєстру юридичних осіб;
 - можливість випуску акцій на пред'явника;
 - спрощена процедура внесення змін до установчих документів;
 - можливість призначення номінальних осіб на посади власників, директорів і секретарів;
 - подання фінансової звітності за спрощеними стандартами;
 - міжнародна співпраця офшорних юрисдикцій у сфері обміну інформацією.

Таблиця 1.1 - Переваги та недоліки функціонування офшорних юрисдикцій з позиції забезпечення державної безпеки [4]

Переваги офшорної юрисдикції	Недоліки офшорної юрисдикції
Відносно низькі ставки корпоративного податку та мала кількість інших податків	Відсутність довіри до організації, власниками якої є анонімні офшорні бізнес-одиниці та структури.
Сильно упрощений процес складання фінансової звітності, прозорі норми регулювання діяльності, відсутність великих	Значне привертання уваги національних регуляторів та фіскальних структур до компаній,

штрафів та покарань за правопорушення.	пов'язаних з тією чи іншою офшорною юрисдикцією.
Легкий вихід на міжнародний ринок капіталу, можливість брати участь в транскордонному інвестуванні, до ринків цільових активів	Компанії, пов'язані з офшорними юрисдикціями можуть відмовити в отриманні певних ліцензій. Також може бути заборонено купувати об'єкти державної власності та брати участь в бюджетних тендерах, отримувати цільове державне фінансування.
Можливість мати у власності та успішно керувати активами в будь якій країні та мати міжнародний правовий захист від корупційних елементів та рейдерства.	Великі бар'єри щодо виходу на національний ринок фінансового капіталу, на національний валютний ринок, заборона купівлі державних облігацій.
Судові справи розглядаються в міжнародних судах з використанням міжнародних норм та правил. Національне законодавство не має повноважень вирішувати судові справи.	Відсутність доступу до сфери національної безпеки будь якої країни та військово-промислового комплексу.
Повна конфіденційність інформації, неможливість ідентифікувати кінцевих власників або отримати будь яку інформацію про власників офшорних структур.	Презумпція винуватості – офшорна юрисдикція повинна надати докази законності джерел отримання фінансових ресурсів.

Певні юридичні питання не можуть бути вирішені (перепродаж офшорних активів, передача/наслідування прав власності та ін.).	Відсутність можливості повною мірою відстоювати права в країні, де на офіційному рівні затверджено, що національне законодавство превалює на міжнародним.
--	---

Джерело: розроблено авторами за даними [11]

В загальному розумінні, офшорна діяльність відхиляється від курсу сталого розвитку економіки, основна ціль якого створити підстави для постійного та безперебійного зростання національного багатства та обумовити соціально-економічний розвиток, а навпаки призводить до тінізації світової економіки та розповсюдженню міжнародної злочинності.

Проте критики припускають, що офшоринг допомагає приховати податкові зобов'язання або незаконно отримані доходи від влади, хоча більшість країн вимагають звітувати про іноземні холдинги. Вихід в офшори також став способом більш незаконної діяльності, включаючи шахрайство, відмивання грошей та ухилення від сплати податків. Таким чином, дедалі частіше звучать заклики до OFC стати більш прозорими для світових податкових органів.

Офшоринг — це стратегічний підхід, який використовують підприємства, щоб максимізувати свій потенціал під час навігації в динамічному глобальному ландшафті. Проте, аналізуючи процес офшорингу варто свідомо відрізнити його від аутсорсингу, адже зв'язок офшоринга та аутсорсинга часто розуміють неправильно. Ці явища схожі між собою та мають спільні ознаки, але є різними по суті[9].

Аутсорсинг — це бізнес-практика, за якої послуги або робочі функції надаються третій стороні за контрактом або на постійній основі. В ІТ ініціатива аутсорсингу з постачальником технологій може включати низку операцій, від повної ІТ-функції до окремих, легко визначених компонентів, таких як аварійне відновлення, мережеві служби, розробка програмного забезпечення або тестування якості[9].

Компанії можуть вибрати аутсорсинг послуг “onshore” (у своїй країні), “nearshore” (у сусідній країні або країні в тому самому часовому поясі) або

“offshore” (у більш віддаленій країні). Аутсорсинг ближніх і офшорних компаній традиційно використовувався для економії коштів.

Основним стимулом утворення новітньої мережі офшорних фінансових центрів є загальна мобільність фінансових ресурсів у власності фізичних та юридичних осіб, разом з невідповідністю темпів зростання світового фінансового ринку до темпів зростання реальної економіки, що змушує інвесторів шукати надійніші та більш ефективні способи збереження та примноження капіталів.

Утвердження умов функціонування Ямайської валютної системи призвело до ще більш активних переміщень фінансових ресурсів на світовому фінансовому ринку в другій половині 70-х років XX століття. Лібералізація та створення більш прозорих умов регулювання валютних ринків були визначенні основними напрямками у функціонуванні Ямайської валютної системи, яка також призвела до стрімкого розвитку інфраструктури та технологічного розвитку всіх секторів світового фінансового ринку[5].

Внаслідок значного збільшення продуктивності та прибутковості операцій з валютними коштами, разом з можливостями безперервної міграції фінансового капіталу, почали активно використовуватися у процесах фінансової комунікації установи та інституції, які стали скорочувати питому вагу податків на доходи від використання фінансових ресурсів, частково для того, аби залучити більші обсяги капіталу з різноманітних куточків світу де наявний вільний фінансовий капітал або високі ставки корпоративного податку та податку на доходи фізичних осіб.

Поточне розташування фінансових центрів на мапі світу, а також їх ієрархія уклалися протягом останніх десяти років внаслідок об'єктивних економічних чинників, разом зі змінами в регуляторній політиці розвинених та економічно найбільш впливових країн світу. Офшорна діяльність не стоїть на місці. Внаслідок значних змін та ускладнень в регуляторній базі, цей бізнес змушений постійно адаптуватися до актуальних умов та вимог. Саме тому і використання офшорних зон стає більш складним[8].

Головною причиною виникнення та еволюції офшорних юрисдикцій є суперечність між прагненням держави цілковито контролювати фінансову

діяльність на своїй території та небажанням громадян підкорятися цьому контролю й віддавати частину своїх доходів у вигляді податків. Історія зародження перших аналогів сучасних офшорних зон сягає ще першого тисячоліття до нашої ери, під час процвітання фінікійської цивілізації, і триває донині. Упродовж всієї історії людства різні держави намагалися стимулювати міжнародну торгівлю й залучати іноземний капітал, створюючи на частині своєї території спеціальні зони з пільговими податковими умовами для ведення бізнесу[2].

Таблиця 1.2 - Особливості розвитку офшорних центрів

Період	Країна	Особливість офшорних центрів
1 тисяча років до н.е.	Острови в Егейському морі, розташовані поруч з Афінами	Після того, як Афіни утвердили 2% експортного та імпортного мита, острови, що знаходилися поряд стали місцем безмитної торгівлі, і також місцем, де збиралися контрабандні товари, перед тим, як потрапляли до Афін, уникаючи сплати податку.
XV ст.	Фландрія	Ця країна стала розвиненим міжнародним торговим центром, в якому була відносно невелика кількість заборон та обмежень, що могли стосуватися торгівлі товарами. Так, внаслідок низького податку, англійські торговці обирали продавати свою продукцію, особливо вовну, у Фландрії, а не Англії, де потрібно б було платити доволі високі податки на місцеві та іноземні товари.
XVIII-XIX ст.	США (Нью-Джерсі, Делавер)	В цих штатах особливо широко розповсюджувалася та впроваджувалася лібералізація режиму ведення торгової діяльності, яка включала зниження ставки податку для

		місцевих компанії, які вели діяльність в межах свого штату. За дозвіл інкорпорації компанії платили низький податок (франшизу).
XIX ст.	Велика Британія	Держава дозволила компаніям, що зареєстровані в її межах, але управляються не з її території, не платити податки в казначейство країни. Це призвело до масової міграції юридичних адрес компаній до Великої Британії, багато компаній перенесли туди свої головні офіси.
Кінець XIX ст.	Швейцарія	Швейцарія заснувала один із найважливіших компонентів офшорного бізнесу – банківську таємницю. Тобто юридична особа могла відкрити анонімний банківський рахунок, що стало основою для появи такого явища, як підставні директори і власники організацій.
1965 рік	Багамські острови	На Багамських островах з'явився найперший офшор – банк. В країні розробили особливе законодавство, для регулювання банківської діяльності, яке дозволяло місцевим банкам відкривати рахунки та надавати банківські послуги іноземним компаніям та фізичним особам в іноземних валютах.
70-ті роки XX ст.	Кіпр, Ірландія, Гібралтар	Нові офшорні юрисдикції стали причиною швидшої лібералізації міжнародних фінансових ринків та призвели до збільшення обсягів фінансових ресурсів, які виходять за межі національного кордону. Таким чином донедавна майже повністю замкнені в межах однієї країни фінансові системи стали більш відкритими до

		руху міжнародного капіталу. Країни почали послаблювати регулювання банківської діяльності, почали відкриватися можливості для вільного потоку фінансового капіталу між країнами.
Кінець XX ст.	США	В США в цей час відмінили заборону на оплату процентів за позичковими та депозитними транзакціями, а також ввели нарахування відсотків за вкладами до запитання. Також створили інтернаціональну систему банківських зон, в яких діяв особливий пільговий режим. Таким чином банки-нерезиденти могли не підпорядковуватися поточним законам в США щодо обов'язковості створення валютних резервів.
XXI ст.	(незалежно від країни функціонування)	Сучасні офшорні фінансові центри мають спільні особливості: лібералізоване валютне та кредитне законодавство, операції відбуваються з валютами тих країн, звідки прийшов капітал (тобто валюта операцій часто інша, ніж валюта цієї країни), фінансовий капітал залучається для вкладень в високо прибуткові галузі за межами національних кордонів, де ставка податку нижча, чітко дотримується принцип банківської таємниці, будь які валютні обмеження приведені до мінімуму, податкова система прозора та приваблива.

Джерело: розроблено авторами за даними [7]

Люди часто дивуються, чому так багато офшорних гаваней насправді є острівними державами. Ну, хоча це поширене явище, не всі офшорні юрисдикції є острівними. Материкові офшорні території дійсно існують у країнах, таких як

Ліхтенштейн, Сполучені Штати (Делавер) і Сполучене Королівство. Невеликі островні юрисдикції часто розглядаються як типові офшорні гавані. Деякі з них навіть занесені до чорного списку ЄС, оскільки не відповідають сучасним стандартам конфіденційності та розкриття інформації. Станом на 2024 рік до чорного списку ЄС увійшли 12 країн, серед яких Панама, Британські Віргінські острови, Самоа та Вануату[8].

Економічна політика цих крихтих островних юрисдикцій розроблена з урахуванням необхідності економічного зростання. Не маючи розвиненого промислового та виробничого секторів, місцеві органи влади шукають інші способи підвищити свою економіку. Офшорні стимули та допоміжні закони, які захищають інвесторів від іноземних судових дій, законно залучають іноземний капітал.

Офшорна політика сприяє зростанню ВВП у цих юрисдикціях. Багато з них або перебувають під впливом великих країн, або є їхньою частиною. Вони також можуть бути автономними та мати право слідувати своїм власним економічним шляхом.

Нижче зазначені приклади офшорних островів, які є частиною більших держав[5]:

- **Пуерто-Ріко:** як асоційована територія США, Пуерто-Ріко приваблює навіть американських громадян до відкриття рахунків. Він не передає податкову інформацію автоматично, тому є привабливим для офшорних компаній.
- **Острів Мен, Британські Віргінські острови, Кайманові острови, Теркс і Кайкос і Джерсі:** ці британські заморські території та залежні території також є основними офшорними центрами.
- **Колишні британські колонії:** Сент-Кітс і Невіс, Антигуа і Барбуда, Домініка та Сент-Люсія покладаються на офшорні схеми для отримання більшої частини своїх доходів. Їх активний розвиток обумовлений доходами не тільки від туризму, а й від інвестиційних програм і банківських продуктів. Однак основні джерела доходу

надходять від послуг, які надаються офшорним компаніям через місцевих агентів, а також від ліцензування та щорічних зборів.

Останнім часом помітна поява значної кількості нових офшорних юрисдикцій. Їх основним завданням є обслуговування фінансових коштів, які були отримані в країнах Співдружності Незалежних Держав й Азійсько-Тихоокеанського регіону. Цими новими офшорними юрисдикціями є такі маленькі країни як Ніуе, Самоа, острови Кука, Кіпр тощо. Такий основний елемент офшорної діяльності як банківська таємниця отримав значного розвитку в Швейцарії. Її банки надавали гарантії безпеки та конфіденційності будь яких вкладів ще за часів Великої Французької революції[5].

Суттєвого позитивного розвитку офшорна діяльність зазнала внаслідок науково-технічної революції, яка залишила суттєвий відбиток на ведення фінансово-господарської діяльності компаній, які виходять в офшори. Результати науково-технічної революції дозволили підтримувати працездатність більшості офшорних юрисдикцій, адже вони потребують використання новітніх інформаційних технологій та засобів зв'язку. Адже в реальності часто можна зустріти ситуацію, коли офшорна компанія має реєстрацію в одній країні, основна діяльність цієї компанії відбувається в другій країні, використовується компанією банківський рахунок третьої країни, а власник такої офшорної компанії проживає в четвертій.

Офшорні юрисдикції виступають з однієї сторони фінансовими затоками, податковими прихистками (в тих країнах, де іноземні юридичні та фізичні особи отримують податкові пільги задля стимулювання вкладень фінансових капіталів). З іншої сторони, такі офшорні юрисдикції використовуються для виведення тіньового капіталу з країни з більш жорстким регулюванням бізнес-діяльності та високими податками. В таких тіньових осередках неможливо отримати будь яку інформацію про джерела нелегальних фінансових потоків, а також інформацію про кінцевих бенефіціарів таких нелегальних фінансових потоків. Тому наразі відбуваються дискусії про доцільність для світової економіки таких офшорних юрисдикцій та необхідність їх ліквідації. Велика кількість наукових діячів та

фінансових аналітиків доводять до спільноти, що широке використання офшорів призводить до фінансових криз, спричинених загальним відтоком капіталів для ухилення від оподаткування, а також приховування капіталів, отриманих злочинним шляхом[3].

1.2. Офшорні зони: поняття, ознаки, класифікація

Сьогодні найважливіша проблема сталого економічного розвитку багатьох країн є високий рівень їх офшоризації, виведення капіталу за межі держави з метою оптимізації оподаткування, отримання та збереження «надприбутків» та підтримання статусу інкогніто одночасно.

Розвиток бізнесу в теперішніх умовах тісно пов'язаний із глобалізацією та транснаціоналізацією економіки – вільне переміщення ресурсів, зокрема і фінансових (капіталу) та лібералізація іноземних прямих та портфельних інвестицій відкривають значні можливості для аналізу офшорної діяльності. Мета, яку переслідують країни, в яких внаслідок сприятливого законодавства, в тому рахунку і податкового, створюються офшорні зони, може бути різною залежно від рівня їх економічного розвитку, соціально-економічних умов та інших особливостей цих держав[10].

Як вже було зазначено, термін "офшор" походить від англійського *offshore*, що буквально означає "поза берегом". Це особливі фінансові території або центри, які залучають іноземний капітал, надаючи податкові та адміністративні пільги. Такі юрисдикції часто називають "податковими гаванями" для бізнесу, оскільки вони забезпечують компаніям привабливі умови для роботи [11].

Офшорні зони функціонують як позанаціональні фінансові центри, що створюють сприятливе середовище для підприємницької діяльності завдяки вигідним валютно-фінансовим і фіскальним умовам. Окрім того, такі території пропонують високий рівень банківської та комерційної конфіденційності, а також спрощене державне регулювання, що робить їх привабливими для міжнародного бізнесу.

На думку Д. Косе, офшорна зона є особливим різновидом вільних економічних зон, будучи приналежним до так званих сервісних вільно-економічних зон. Їх основною метою є забезпечення підприємцям сприятливих умов у вигляді спеціальних валютно-фінансових та податкових режимів, високого рівня конфіденційності у банківській та комерційній діяльності, а також зниженого рівня державного контролю. Як правило, в таких країнах учасники фінансових операцій є нерезидентами держави, в якій ці угоди укладаються та виконуються. Вони мають особливий правовий і податковий статус, проте офшорні компанії, як правило, не можуть вести бізнес на території країни, де зареєстровані[9].

Крім цього, офшорні зони розглядають і як своєрідний механізм стимулювання інвестицій та додаткових впливань фінансових ресурсів до бюджетів країн, які потребують економічного зростання. Їхній економічний результат формується на розширенні податкової бази завдяки залученню доходів від міжнародної бізнес-діяльності та зниженню податкового навантаження для підприємців.

Офшорні зони, як зазначається у працях Х. Маккана, — це регіони або окремі території, де для певних видів іноземних компаній діють значні податкові пільги, скасовані або мінімізовані вимоги до звітності та аудиту, а також скасовані торговельні та митні обмеження. Власниками таких компаній мають бути нерезиденти, і їхній дохід формується виключно за межами юрисдикції, в якій вони зареєстровані[13].

Е. Шамбост додає, що в податковому контексті офшорна структура — це підприємство, яке, працюючи в певній країні, не підпадає під місцевий податковий контроль. Щоб уникнути національного оподаткування або регулятивних обмежень, офшорні компанії зазвичай не здійснюють діяльності всередині країни реєстрації і не мають місцевих клієнтів або партнерів.

Отже, основними характеристиками, які відрізняють офшорні зони, є[18]:

1. **Податковий режим.** У більшості офшорних зон діють податкові норми, що дозволяють суттєво знизити податкове навантаження. Зазвичай це означає або повну відсутність податку на прибуток, або значно нижчі ставки в

порівнянні з країною, де підприємство є резидентом. Таким чином, компанії отримують можливість легально знижувати свої податкові зобов'язання, що й стає ключовою перевагою для іноземних інвесторів.

2. **Фінансова конфіденційність.** Офшорні зони зазвичай забезпечують високий рівень захисту фінансової інформації. Це включає конфіденційність банківських операцій та ділової діяльності, що робить офшорні зони привабливими для бізнесу, що цінує приватність у фінансових питаннях. Більшість країн у світі також має певний рівень фінансової конфіденційності, однак, на відміну від офшорних зон, вони зазвичай надають доступ до інформації правоохоронним органам іноземних держав у разі розслідування.

3. **Валютний контроль.** Як правило, офшорні юрисдикції запроваджують подвійний валютний контроль, що полягає в диференційованих правилах для резидентів і нерезидентів. Для резидентів країни діють обмеження, які контролюють обіг іноземної та національної валют, тоді як нерезиденти часто звільнені від такого контролю. Це означає, що іноземні інвестори можуть здійснювати операції в іноземній валюті без значних обмежень.

Виходить, що офшорна компанія є привабливим варіантом ведення бізнесу, адже це дозволяє значно скоротити витрати на сплату податків і забезпечити конфіденційність ділової діяльності. Створити компанію в офшорній зоні може не тільки власник великого бізнесу, але й звичайний підприємець або навіть фрилансер, зацікавлений у зниженні податкового навантаження. Сьогодні існує безліч офшорних юрисдикцій по всьому світу, що пропонують різноманітні схеми податкових ставок та адміністративних вимог, що дає підприємцям свободу вибору відповідно до їхніх індивідуальних потреб. Для реєстрації або перенесення бізнесу в офшор можна вибрати практично будь-який регіон світу – головне розуміти специфіку обраної юрисдикції та її підходи до податкової політики й валютного контролю, щоб максимально ефективно скористатися можливостями, які пропонують такі зони[14].

У світі налічується близько півсотні офшорних зон, які, за орієнтовними даними, концентрують близько 9,8% світового фінансового капіталу. Оцінки показують, що загальна сума коштів, розміщених у цих юрисдикціях, може досягати 32 трлн доларів США – більше, ніж об'єднаний ВВП США та Японії.

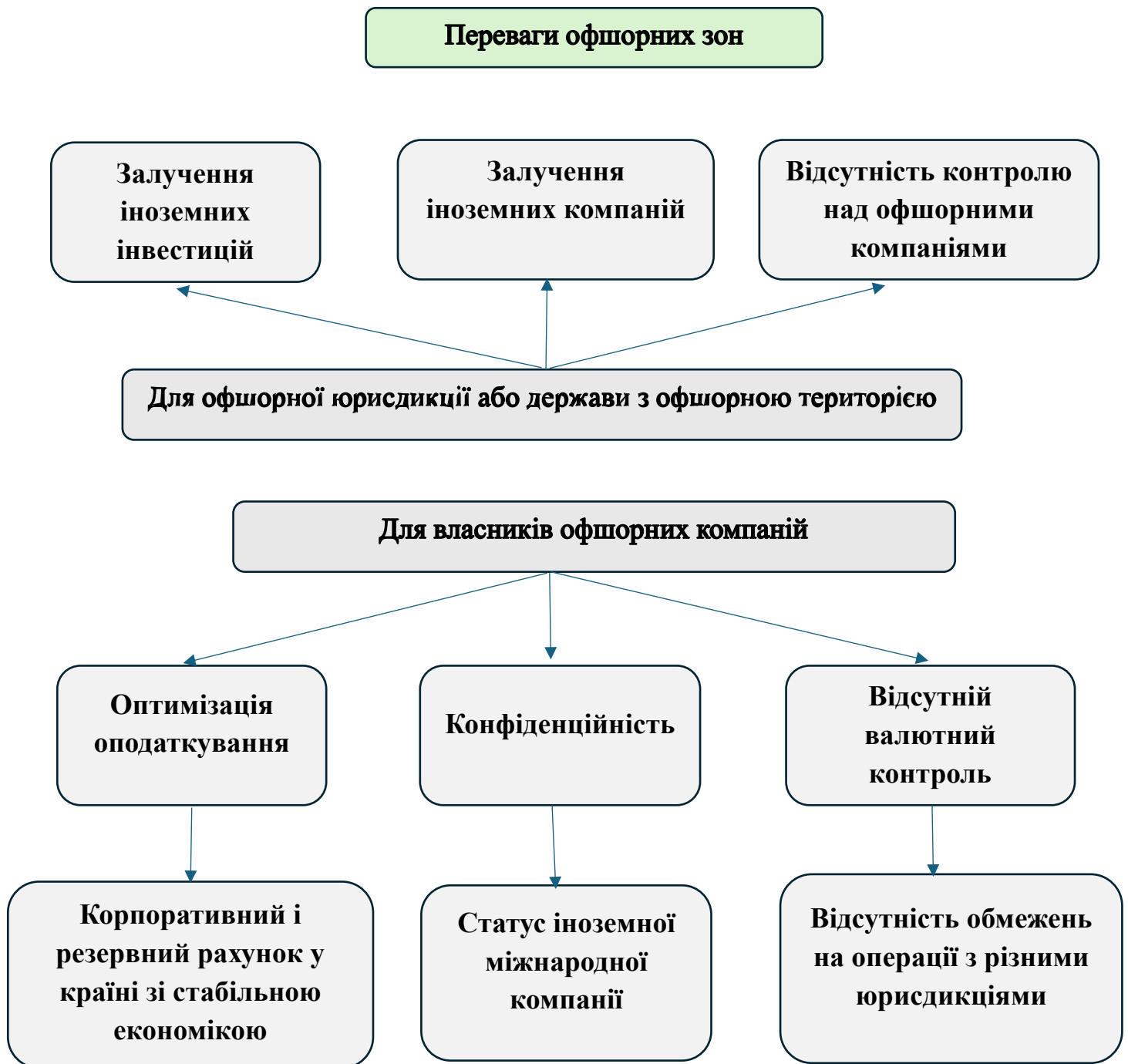

Рис.1.1 Переваги офшорних зон для офшорної юрисдикції та для власників офшорних компаній.

Використання офшорних зон пропонує бізнесу значні переваги. Серед них – можливість залучення кількох офшорних структур під час приватизації активів, що допомагає зберегти анонімність власника та контролювати пакет акцій. Офшорні компанії, як правило, звільнені від необхідності подавати бухгалтерські звіти, а початковий капітал може бути номінальним. Власники можуть розміщувати прибуток у надійних банках стабільних країн у твердій валюті, користуватися недорогою та ефективною банківською системою, а також отримувати статус Міжнародної Бізнес Компанії (IBC), що забезпечує додаткові податкові пільги[17].

Водночас ці мікроекономічні переваги на глобальному рівні створюють серйозні ризики для стабільності світової економіки. Основні загрози включають ухилення від сплати податків, агресивну податкову конкуренцію та підтримку тіньової економіки. Офшорні зони також сприяють відтоку капіталу з національних економік і можуть призвести до погіршення соціальної ситуації. Крім того, накопичення значних обсягів капіталу, особливо спекулятивного характеру, створює елементи нестабільності у світовій фінансовій системі та порушує умови чесної конкуренції, адже компанії, що використовують офшори, отримують несправедливі переваги.

У світовій бізнес практиці розділяють два види офшорних зон: офшорні зони з повною та податковою офшоризацією.

Повна офшоризація передбачає звільнення від будь-якої форми звітності, а також сплату підприємцями дуже низьких податкових ставок або ж символічної фіксованої суми. У низці офшорних зон, таких як Домініка, Кіпр, Британські Віргінські острови, Беліз, Сейшельські острови, Сент-Кітс і Невіс, можливо навіть повне звільнення від податків.

Податкові офшорні зони надають компаніям пільгові податкові ставки, однак вимагають ведення обліку та подання звітності. До таких зон належать Гонконг, Шотландія та Панама. Окрім того, існують так звані «податкові оази» (Free zones), розташовані в межах окремих країн, як, наприклад, в Об'єднаних Арабських Еміратах.[11]

Інвестиційна привабливість офшорних зон визначається умовами реєстрації та рівнем податкових пільг, а також оцінюється за рейтингом надійності, складеним Форумом фінансової стабільності, створеним під керівництвом колишнього президента Бундесбанку. Згідно з цим рейтингом, офшорні зони поділяються на три групи:

- До першої групи, що характеризується найвищим рівнем надійності, входять Швейцарія, Люксембург, Дублін, Гонконг, Сінгапур, а також острови Гернсі, Мен і Джерсі.
- У другу групу надійності входять такі юрисдикції, як Лабуан, Монако, Мальта, Андорра, Бахрейн, Гібралтар, Бермуди, Макао і Барбадос.
- Третя група включає зони меншої надійності, зокрема Кіпр, Ліхтенштейн, Антигуа, Ліван, Панаму, Ангілью, Кайманові острови, Британські Віргінські острови, Беліз, Арубу, острів Кука та Багамські острови. Позитивний інвестиційний клімат, зокрема в країнах другої та третьої групи, є значущим фактором у виборі об'єктів інвестування українськими бізнесменами.

Детальніше особливості кожної групи офшорних зон розглянемо в табл.1.3:

Таблиця 1.3 - Особливості офшорних зон за класифікаційною ознакою

Група офшорних зон	Загальна характеристика
Офшори першої групи - Класичні офшори (країни з нульовими податками) Швейцарія, Люксембург, Дублін, Гонконг, Сінгапур, а також	Компанії обирають реєстрацію своєї діяльності в цих офшорних зонах з метою збереження фінансових ресурсів підприємства внаслідок сплати значно меншого податку, ніж податкова ставка, встановлена в країні виходу компанії. Також сприятлива податкова система в офшорних зонах першої групи дозволяє зменшити до мінімального значення загальну суму податкових нарахувань за операції на валютному чи фондовому ринках.

острови Гернсі, Мен і Джерсі.	Для того, щоб створити компанію в цій групі офшорних зон, компанії необхідно сплатити вхідний сервісний збір. Ця сума є незначною та спрямована на потреби секретарського бюро, орган – що проводить реєстрацію та веде усі паперові справи компаній. Процес відкриття офшорної компанії недовгий, займає до двох тижнів від етапу звернення до етапу фінальної реєстрації. Конфіденційність процесу забезпечує максимальну анонімність власників компанії, що дозволяє їм залишатися засекреченими. Хоча такий стан справ призводить до втрати довіри серед відомих та впливових компаній.
Офшори другої групи - Держави з системою оподаткування територіального характеру Лабуан, Монако, Мальта, Андорра, Бахрейн, Гібралтар, Бермуди, Макао і Барбадос	Компанії, які зареєстровані в цій офшорній зоні, мають кращу репутацію, а тому і отримують більше можливостей співпраці з великими впливовими корпораціями, адже підтримують високий рівень лояльності. До цієї групи офшорних зон належать країни, в яких фінансова звітність не є обов'язковою для компаній, так само як і країни, де звітність на кінець року та за рік повинна бути підготована та аудійована. Також інформація про засновника та саму фірму має бути включена в пакет документів під час реєстрації. Довіра до офшорних зон цієї групи знаходиться на достатньо високому рівні, саме тому допускається інформація про реальних власників компаній, керівний склад, кінцевих бенефіціарів.
Офшори третьої групи (Кіпр,	На справді, ці зони лише формально мають назву офшорів. Прикладом є США, коли вони надають

Ліхтенштейн, Антигуа, Ліван, Панаму, Ангілью, Кайманові острови, Британські Віргінські острови, Беліз, Арубу, острів Кука та Багамські острови)	право іноземним юридичним особам не платити федеральний податок на ту операційну та фінансову діяльність, яка відбувається за межами країни. Якщо така умова порушується, країна втрачає статус офшору для такої компанії. В Англії є створилася можливість створення офшорних ланцюгів. В цій країні часто компанії відкривають офіс, а філію для ведення операційної діяльності – на Кіпрі. Внаслідок того, що немає двостороннього оподаткування, Кіпр став зручним місцем для відкриття офшорної компанії.
---	--

Джерело: розроблено авторами за даними [18]

Таким чином, офшорна зона – це країна, або частина країни в межах її адміністративних одиниць, де іноземні компанії отримують податкові переваги та інші пільги, внаслідок спрощеної системи оподаткування, порівняно із країною, звідки вийшла ця компанія. В офшорних зонах встановлено спеціальний режим валютного контролю, а також дотримуються основи конфіденційності та банківської таємниці. Так само існують деякі типи офшорних фінансових центрів, які поділяють на «паперові центри» та «функціональні центри». Основною задачею перших є збір, підтримання в належному стані та зберігання паперових та електронних документів (звідти і назва пішла). Операції з фінансовими ресурсами такі центри майже не проводять, вони обмежені мінімальними незначними сумами. «Функціональні центри» в свою чергу проводять депозитні транзакції, надають позики.[16]

Розрізняють три види офшорних фінансових центрів:

- **Перший тип** – це так звана «нью-йоркська модель», яка передбачає створення спеціальних домовленостей з впливовими фінансовими осередками, такими як Нью-Йорк, Токіо та Сінгапур. На цих ринках для окремих рахунків, відокремлених від внутрішніх, діють особливі умови. Ці рахунки звільнені від обмежень, що накладаються на внутрішній ринок,

наприклад, резервних вимог. Для корпоративних структур діє оподаткування, а в Токіо додається місцевий гербовий збір, тоді як у Сінгапурі оподатковуються окремі види цінних паперів. На ринках Нью-Йорка та Токіо податків не передбачено.

- **Другий тип** – «лондонська модель». У містах на кшталт Лондона та Гонконга, де фінансові операції не обмежуються вимогами щодо резидентства учасників ринку, офшорний ринок існує у вигляді угод між нерезидентами, оскільки внутрішні та зовнішні операції об'єднані. У цій моделі присутнє корпоративне оподаткування, також оподатковуються певні види цінних паперів.
- **Третій тип** офшорних центрів відомий як «податкове сховище», прикладами якого є фінансові ринки Багамських і Кайманових островів. Тут угоди між нерезидентами не обкладаються податками; відсутнє як корпоративне оподаткування, так і податки на ділові цінні папери. Водночас передбачені реєстраційні збори та платежі за ліцензування.

Негативне ставлення до офшорних зон і компаній часто обумовлене їхньою роллю у відмиванні грошей та зв'язками з міжнародною організованою злочинністю. Зокрема, Віденська конвенція ставить за мету боротьбу з відмиванням коштів, вказуючи, що успіх цього процесу залежить від створення дієвих правових режимів і узгоджених механізмів для протидії відмиванню злочинних доходів. Особливий акцент робиться на підтримці ініціатив, спрямованих на юрисдикції, які надають офшорні фінансові послуги, що сприяють легалізації незаконно отриманих коштів.

Слід також зазначити, що діяльність офшорних компаній нерідко стає причиною напруженості у двосторонніх відносинах між країнами, впливаючи на економічні зв'язки. Наприклад, основною перешкодою для взаємовигідної торгівлі між Грецією та Україною є використання офшорів, що, хоча й приносить вигоду підприємцям, шкодить інтересам держав[14]. Тому важливо створити умови, за яких компанії могли б налагоджувати прямі контакти та співпрацювати напрямую.

Термін «офшор» у міжнародному контексті варто розглядати як поняття, яке може мати негативний вплив на економічну безпеку країн. Деякі дослідники вважають, що головна причина використання офшорів – це можливість зниження податкових витрат як у країні діяльності компанії, так і в країні її реєстрації. Це досягається шляхом легального виведення частини або навіть усіх доходів та активів за межі юрисдикцій з високими податками. З цієї точки зору існування офшорних зон є суперечливим для країн із великим податковим навантаженням на бізнес. Проте, на думку відомого американського судді Хенда, немає нічого поганого в тому, щоб оптимізувати свої справи з метою сплати мінімальної кількості податків, і це справедливо для всіх, незалежно від статків. Сплачувати більше, ніж того вимагає закон, ніхто не зобов'язаний: податки – це примусова вимога, а не внесок на добровільних засадах.

Звільнення від оподаткування як один зі способів діяльності офшорних компаній не можна вважати протизаконним, адже отримання прибутку завжди було основною метою підприємницької діяльності. Цілком природно, що компанії прагнуть мінімізувати податкові витрати і, за можливості, уникають оподаткування отриманих доходів. Однак така практика може суперечити інтересам держави, яка повинна дбати не лише про бізнес, а й про добробут усіх громадян, включаючи працівників, чиї зусилля сприяли отриманню цих прибутків.[15]

У даному випадку інтереси різних країн не завжди збігаються, оскільки держава, що створює офшорну зону, орієнтована на інші вигоди: вона отримує прибуток у вигляді реєстраційних платежів, а також створює нові робочі місця. В цілому, значення офшорних зон на міжнародному рівні сприймається негативно, оскільки вони сприяють відтоку капіталу до юрисдикцій, що пропонують спеціальні умови для іноземного бізнесу. Офшорні компанії, користуючись територією країни розташування, проводять операції поза її межами, таким чином не будучи частиною місцевої економіки і створюючи загрозу економічній безпеці інших держав.

Щодо термінології «офшорні зони», варто зазначити, що ані вітчизняні, ані зарубіжні науковці не дійшли єдиної думки. Навіть правопис слова «офшор»

варіюється. Так, у різних дослідженнях можна зустріти різні варіанти написання цього терміна — частина науковців використовує «офшор», інші віддають перевагу «оффшор», а деякі пропонують варіант «офф-шор». Попри те, що питання правопису не створює значних труднощів, було б корисно встановити єдиний стандарт термінології.[17]

Крім того, слово «офшор» часто використовується для позначення як певного суб'єкта господарювання, так і території, на якій запроваджено особливі податкові умови. Розглядаючи поняття «офшорні зони», можна зробити висновок, що це території інших держав, де створені сприятливі податкові умови для іноземного капіталу. Основними характеристиками таких зон є спрощена реєстрація та умови ведення бізнесу, обмежений доступ до інформації, а також вимога, щоб компанії здійснювали свою діяльність за межами офшорної території.

Крім того, у міжнародному контексті термін «офшор» часто має негативне забарвлення через його можливий вплив на економічну безпеку країни. Таким чином, об'єктивна роль офшорних зон у міжнародному масштабі є переважно негативною, оскільки капітал переміщується в юрисдикції, що спеціально створюють пільгові умови для зареєстрованих у них іноземних компаній. Компанії, зареєстровані в офшорі, використовують територію такої держави для ведення операцій поза її межами, фактично залишаючись поза її економічною системою та водночас створюючи загрозу для економічної стабільності інших країн.[17]

1.3. Правові основи офшорних структур

Проблеми відмивання незаконних активів (брудних грошей) і фінансування тероризму є основними проблемами, що стоять перед розвитком світової економіки в наш час. Такі проблеми часто пов'язані з діяльністю офшорних юрисдикцій. Таким чином, в останні роки стало відомо, що в багатьох випадках юридичні фірми певним чином стали ключовим інструментом для приховування незаконних активів в офшорних зонах в результаті надання ними послуг з оптимізації оподаткування. Міжнародне співтовариство досі не знайшло відповідного інструменту для

боротьби з відмиванням незаконних активів, щоб протидіяти цьому. Варто зазначити, що сьогодні масштаби відмивання незаконних активів та фінансування міжнародного тероризму настільки великі, що практично не мають кордонів і присутні у багатьох країнах світу. [19]

Відмивання грошей, маскування доходів від злочинної діяльності шляхом їх повернення у юридичний фінансовий ланцюг, є відносно новою темою в політиці. Почалося в 1980-х роках і вперше згадувалося лише про гроші від наркотиків. Пізніше його було поширено на доходи від інших основних злочинів, таких як шахрайство, корупція, хабарництво, торгівля зброєю та людьми. Сьогодні також податковий злочин є предикатним злочином для відмивання грошей. Це робить офшорну діяльність подвійно цікавою: по-перше, вони можуть приховати злочинні доходи від наркотиків, хабарництва та інших злочинів, але вони також можуть служити для приховування грошей від ухилення від сплати податків від чесного бізнесу.[19]

Офшорні центри завжди мали і мають функцію приховування діяльності. Основна юридично законна мета використання офшорів для компаній - це приховати свою діяльність від конкурентів. Але ця «прихована» особливість також завжди сприяла незаконній діяльності. Офшорні центри вперше були згадані в 1920-х роках, коли такі злочинці, як Аль Капоне, привезли свій нелегальний дохід від алкоголю під час американської заборони (1920-1933) за межами свого штату США до таких місць як Делавер чи Нью-Джерсі. Аль Капоне нарешті був засуджений за ухилення від сплати податків. Офшорні центри виявилися корисними після Другої світової війни, коли окуповані зони (Німеччина, Австрія) могли вести бізнес за кордоном. Багатонаціональні компанії, такі як Shell або Unilever, могли б продовжувати свій бізнес із цим інструментом «віддаленого доступу». Після нафтового шоку 1975 року виникли офшорні фінансові центри які обходили правила національних центральних банків (США та Європи). Надходження країн ОПЕК через шістнадцятикратну вищу ціну на нафту, так звані нафтодолари не було реінвестовано в США чи Європі, а за межами материка в Бахреїні тощо. Ось чому центральний банк втратив контроль над фінансовими

потоками, що стало відправною точкою фінансової лібералізації на початку 1980-х років.[41]

У 2015 році професор Каліфорнійського університету в Берклі Габріель Зукман опублікував широко відзначену книгу «Приховане багатство націй – бич податкових гаваней». Він дійшов висновку, що станом на 2014 рік принаймні 7,6 трлн із загальних світових фінансових багатств у 95,5 трлн дол. були десь сховані. Національні баланси країн зафіксували набагато більше зобов'язань, ніж активів.

Це означає, що різниця повинна бути десь прихована. Зукман підрахував, що 2,6 трильйона доларів США фінансового багатства в Європі зберігаються в офшорах, що призводить до втрат податкових надходжень у розмірі 78 мільярдів доларів США щорічно. У всьому світі 8% фінансового капіталу зберігається в офшорах, що призводить до глобальних втрат податкових надходжень у 190 мільярдів доларів США (див. таблицю 1). Крім втрати податкового доходу в розмірі 190 мільярдів доларів США через ухилення від сплати податків, він оцінив втрати в 130 мільярдів доларів США через ухилення від сплати податків корпораціями США. Нерівність зростає, оскільки особливо менш розвинені країни, зокрема Африка, пропорційно постраждали (див. Таблицю 1, де 30% фінансового багатства Африки зберігається в офшорах, що призводить до втрат податкових надходжень у розмірі 14 мільярдів доларів США). Зукман висловив свій шок тим, що відбувається в усьому світі, вигукнувши: «Ніби планета Земля частково утримується Марсом».

Таблиця 1.4 - Офшорне багатство та ухилення від сплати податків 2014 за Берклі Зукманом

Регіон	Сума в офшорах (в млрд дол)	Частка	Втрата податкових надходжень (в млрд дол)
Європа	2,600	10%	78
США	1,200	4%	35
Азія	1,300	4%	34
Латинська Америка	700	22%	21
Африка	500	30%	14
Канада	300	9%	6

Росія	200	52%	1
країни Перської затоки	800	57%	0
Загалом	7,600	8%	190

Джерело: розроблено авторами за даними [25,16]

Саме ця остання клієнтура, торговці наркотиками, шахраї, торговці людьми, були предметом дебатів про відмивання грошей. У 1995 році австралійський кримінолог Джон Уокер підрахував, що у всьому світі відмито 2,85 трильйона доларів США, з яких майже половина (46%) – у США. У 1998 році Мішель Камдессю з МВФ припустив, що близько 2-5% ВВП у всьому світі щорічно втрачається через відмивання грошей. Оцінка Камдессуса становить 1,5 трильйона доларів США в усьому світі. Далі було багато оцінок. Хоча ніяких розрахунків Камдессу знайти не вдалося, його підхід «мокрого пальця» виявився дійсним і не міг бути відкинутий набагато складнішими засобами.

Оскільки як відмивачі грошей, так і особи, які ухиляються від сплати податків, використовували офшоро-центри, щоб приховати свою особу та бізнес, було лише питанням часу, коли ці дві сфери – ухилення від податків і відмивання грошей почнуть суворо регулюватися національними законодавствами та міжнародними організаціями.

Регулювання як відмивання грошей, так і ухилення від сплати податків розпочалося в 1990-х роках, і обидва були започатковані Сполученими Штатами. Регулювання відмивання грошей спочатку було задумано як альтернатива боротьбі з наркотиками. До 1922 року вживання наркотиків не було криміналізовано в США. Кока-кола, наприклад, містила - як і досі вказує назва кока - кокаїн, щоб підняти настрій.[75]

Однак після криміналізації зловживання наркотиками в США в 1922 році послідували кілька десятиліть безуспішних спроб скоротити торгівлю наркотиками. У новій спробі виграти «війни з наркотиками», режим Клінтона зосередився на новій стратегії: стежити за грошима від наркотиків і позбавляти злочинців їхніх злочинних доходів. «Якщо ніхто не міг потрапити на торговців

наркотиками [...], то принаймні їх повинно збентежити усвідомлення того, що вони не можуть отримати грошову вигоду від своїх дій». У 1986 році США прийняли перший Закон про боротьбу з відмиванням грошей (1986), який визначив відмивання грошей як федеральний злочин.

Вже в 1989 році під тиском Сполучених Штатів була заснована Група фінансових заходів. Наразі ЄС лише перейняв рекомендації Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) – міжурядової організації, створеної G-7 у 1989 році для координації глобальних зусиль у боротьбі з відмиванням грошей. Всупереч іншим сферам політики (наприклад, харчові стандарти) Європа тут не була лідером, а була послідовником.[44]

Для Європи наступні Директиви ЄС демонструють розширення сфери регулювання боротьби з відмиванням грошей від боротьби зі злочинами, пов'язаними з наркотиками (1-ша Директива про боротьбу з відмиванням коштів у 1991 році), до включення інших злочинів, таких як шахрайство та корупція (2-га Директива про боротьбу з відмиванням коштів у 2001 році), до фінансування тероризму (3-я Директива AML в 2005) та податкові злочини (4-та Директива щодо боротьби з відмиванням коштів у 2015 році).

Директива Ради ЄС 91/308/ЄЕС від 10 червня 1991 року щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей визначила відмивання грошей у контексті злочинів, пов'язаних із наркотиками, і наклала зобов'язання виключно на фінансовий сектор. (1-ша Директива щодо боротьби з відмиванням коштів)

Директива 2001/97/ЄС Європейського Парламенту та Ради розширила сферу дії Директиви 91/308/ЄЕС як щодо злочинів, які охоплюються, так і щодо діапазону охоплених професій і видів діяльності. (2-га Директива проти відмивання коштів). Вимоги до звітності були розширені, щоб охопити трастові компанії, фінансові компанії та комерційних дилерів товарів високої вартості. Також додано нотаріусів, адвокатів, агентів/посередників з нерухомості, бухгалтерів, консультантів з економіки бізнесу, незалежних юридичних радників, довірчих компаній та інших постачальників довірчих послуг, а також податкових консультантів. У Нідерландах

суб'єкти звітності, які не подають звіти, можуть бути оштрафовані на 11 250 євро або ув'язнені на строк до двох років.

- Директива 2005/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей та фінансування тероризму (2005) включила рекомендації FAT від. 2003 і включав фінансування тероризму. (3-я Директива АМІ)
- Директива Комісії 2006/70/ЕС від 1 серпня 2006 року, що встановлює імплементаційні заходи для Директиви 2005/60/ЕС Європейського Парламенту та Ради щодо визначення політично відомих осіб та технічних критеріїв для спрощених процедур належної перевірки клієнтів.
- Директива (ЄС) 2015/849 Європейського парламенту та Ради щодо запобігання використанню фінансової системи в грошових цілях відмивання коштів або фінансування тероризму. Ця 4-та Директива щодо протидії відмиванню коштів враховує останні рекомендації Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF) від 2012 року. Пункт 11 Директиви підкреслює, що це важливо чітко підкреслити «податкові злочини», пов'язані з прямими та непрямими податками, включені до широкого визначення «злочинної діяльності» в цій Директиві відповідно до переглянутих Рекомендацій FATF.

Податкове регулювання відбулося трохи пізніше. З 1996 року до фінансової кризи 2008 року існувала «холодна зона регулювання». Було зроблено багато ініціатив, але вони насправді не спрацювали. Ініціативи були ініційовані G7 та делеговані міжнародним організаціям, таким як ОЕСР та Міжнародний валютний фонд (МВФ). ОЕСР розробила свою кампанію проти шкідливої податкової конкуренції. Форум фінансової стабільності обговорював фінансову стабільність.[74]

Паралельно зі звітом ОЕСР про шкідливу податкову конкуренцію, ЄС погодив у 1997 році пакет заходів для боротьби зі шкідливою податковою конкуренцією в Союзі, включаючи Кодекс поведінки щодо оподаткування бізнесу

(Sharman 2006, Cattoir 2006, Radaelli 2003). Далі були дії щодо оподаткування доходів від заощаджень.

Зрештою, Сполучені Штати зробили перший крок із прийняттям Закону про дотримання податкових вимог щодо іноземних рахунків (FATCA). Однак це була обмежена та одностороння ініціатива, спрямована на захист доходів США, і вимагала багатостороннього розвитку. Держави-члени ЄС швидко підписали FATCA, і зв'язок між кроком США та зростанням занепокоєння всередині ЄС призвело до прийняття більш комплексного AEOI у посиленій Директиві про податок на заощадження, а потім і до багатостороннього інструменту, який просуває ОЕСР. Далі — інноваційний шаблон для звітності по країнах (CBCR) від Tax Justice Network, який на стадії повільного розгортання був зустрінутий непочуто. Під тиском Великої вісімки, коли питання зловживань корпоративними податками стало гарячим політичним питанням, CBCR був прийнятий ОЕСР у своїй ініціативі щодо розмивання податкової бази та переміщення прибутку (BEPS) і включений до законодавства ЄС, спрямованого на банки та видобувний сектор. Це лише миттєвий знімок деяких нещодавніх ініціатив, але це коротка ілюстрація еволюційних моделей розвитку політики, від повільної до швидкої та холодної до гарячої. На даний момент існує багато ініціатив одночасно. Проект EU Horizon COFFERS аналізує, чи вони сумісні та які нові лазівки можуть виникнути.[47]

До основних причин підвищеної уваги міжнародних організацій до проблеми боротьби з офшорами слід віднести наступне:

- зменшення податкових відрахувань у країнах, резиденти яких користуються послугами податкових гаваней за рахунок стиснення оподатковуваної бази;
- створення підґрунтя для протиправної діяльності, зокрема відмивання незаконних доходів та фінансування терористичної діяльності за рахунок анонімності, яку забезпечують офшорні операції;
- неконтрольованість і висока швидкість грошових потоків через офшори підриває стабільність національних фінансових систем і світової фінансової системи в цілому.

Ці та інші причини зумовлюють спроби контролювати цю проблему з боку основних міжнародних організацій – суб’єктів міжнародних економічних відносин та неформальних міжнародних інституцій: МВФ (Міжнародний валютний фонд), ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку), РФС (Рада фінансової стабільності), FATF (Financial Action Task Force), а також G20 і G7.[51]

Сьогодні міжнародна боротьба з офшорингом має велике значення з двох причин. По-перше, це економічна проблема, оскільки країни намагаються збільшити свій бюджет за рахунок податкових відрахувань. По-друге, це також політичне питання, яке передбачає недопущення виведення грошей з країни та фінансування тероризму, а також зміцнення державного суверенітету шляхом зміцнення економічної безпеки країни. Це свідчить про процес політизації боротьби проти офшорингу.

Дослідження політики деофшоризації є особливо актуальним у зв’язку з її виходом на світову арену. Тиск спеціалізованих міжнародних організацій на офшорні зони посилюється після економічної кризи 2008 року [6]. Антиофшорна боротьба є одним із ключових факторів стабілізації світової фінансової системи.

Першим, хто почав працювати над діяльністю податкових гаваней ще в середині 1990-х років, головним ініціатором зміцнення світової фінансової системи став МВФ. Установа акцентувала увагу на таких питаннях, як контроль фінансових потоків, встановлення прозорості фінансових систем та оцінка стійкості глобального офшорного сектора. У 2000 році з метою моніторингу та контролю за діяльністю офшорних зон Фонд запустив Програму офшорних фінансових центрів.

На зміну МВФ у міжнародній антиофшорній боротьбі прийшла ОЕСР, діяльність якої зосереджена переважно на податковій базі. Основним завданням організації було підвищення рівня прозорості міжнародного податкового законодавства та запобігання виникненню «нечесної» податкової конкуренції. Варто зазначити, що робота організації над офшорними зонами почалася майже одночасно з МВФ – у середині 90-х років. У 1998 році ОЕСР визначила критерії, за якими можна визнавати податкову гавань. Ці критерії викладено у звіті «Шкідлива податкова конкуренція: глобальний виклик, що формує форму», і вони такі:[46]

- Низький рівень однозначності законів;
- Відсутність податків або низькі податкові ставки;
- Відсутність ефективного обміну фінансовою інформацією та суворой конфіденційності;
- низький рівень адміністративних процедур: компанія не зобов'язана бути активною (фактично, існувати в зареєстрованій юрисдикції).

Звіт ОЕСР містив не лише пропозиції щодо міжнародного співробітництва, податкові угоди та рекомендації щодо національного законодавства, а й містив неофіційні поради щодо оподаткування. Зокрема, державам-членам було рекомендовано ввести в національне податкове законодавство правила, які роблять використання податкових гаваней не вигідним.[47]

ОЕСР висунула вимогу, щоб країни зі списку офшорів скасували умови, які дозволяли їм вважатися податковими гаванями протягом 5 років. Організація також виступила проти надання пільгових податкових режимів окремим країнам, серед яких були країни-члени ОЕСР. Такі країни, як Швейцарія, Люксембург, Португалія та Бельгія, не оцінили висунутих до них вимог [10].

У новій доповіді «Назустріч глобальній податковій співпраці», опублікованій у 2000 році, ОЕСР визнала важливість податкової співпраці. виданий у 2000 році, ОЕСР включив низку сприятливих податкових режимів, а також чорний список із 35 податкових гаваней, які були повідомлені про можливі санкції.

Однак події фінансової кризи 2008-2009 років змінили ситуацію, і ОЕСР стала жорсткішою щодо офшорних зон. Між податковими гаванями та розвиненими країнами спалахнули серйозні податкові конфлікти. Річ у тім, що уряди США, Німеччини та Франції були незадоволені тим, що їхні громадяни займаються переказом великих сум грошей, оминаючи таким чином сплату податків у своїй країні. Тому ці країни виступили проти діяльності фінустанов Швейцарії та Ліхтенштейну. Варто відзначити, що в цей момент до влади прийшов Барак Обама, прихильник посилення заходів проти податкових гаваней.[49]

У квітні 2009 року ОЕСР опублікувала списки держав, розділивши їх на «чорні», «сірі» та «білі». Юрисдикції були згруповані відповідно до їх відповідності

міжнародним правилам оподаткування та розкриття інформації. До «чорного списку» увійшли країни, які відмовилися ділитися податковими даними: Уругвай, Коста-Ріка, Малайзія (Лабуан) і Філіппіни. Держави, які формально погодилися переглянути своє податкове законодавство, але насправді нічого не зробили, потрапили до «сірого списку». Країни, які дотримувалися рекомендацій, потрапили до «білого списку».

Пізніше він був доповнений юрисдикціями з «сірого» і «чорного» списків, а також державами, які раніше не брали участі в антиофшорній боротьбі. У 2015 році «чорний» список був порожній.

Міжнародні стандарти обміну податковою інформацією (Exchange of Information on Request - EOIR) були запропоновані ОЕСР у 2009 році. Глобальний форум ОЕСР став каналом впровадження стандартів

.ОЕСР представила новий звіт «Автоматичний обмін інформацією: суть, принципи роботи, переваги, шляхи вдосконалення» в 2012 році на саміті G20. Суть документа полягала в описі методів періодичного або систематичного обміну інформацією про платника податків: його пенсія, заробітна плата, відсотки, дивіденди. Сформульовано нові стандарти автоматичного обміну інформацією про рахунки та активи юридичних і фізичних осіб (Стандарти автоматичного обміну фінансовим рахунком Інформація) .

У 2013 році ОЕСР випустила Звіт про розмивання податкової бази та переміщення прибутку (BEPS) і глобальний план дій до нього за ініціативи країн G20. Інформація, викладена в документі, розкриває схеми ухилення від сплати податків і поради щодо розвитку міжнародної законодавчої бази. Реалізація рекомендацій почалася після їх затвердження на саміті G20 у Туреччині. Це спільні зусилля 60 країн-спостерігачів із податковими гаванями та 14 країн G20. У 2016-2017 роках відповідні зміни були внесені в податкове законодавство країн G20.

На сьогодні правові основи офшорних структур залишаються темою активних обговорень і реформ. В умовах глобалізації, зростаючої прозорості фінансових потоків та підвищеної уваги до боротьби з ухиленням від сплати податків, міжнародні організації та уряди багатьох країн впроваджують нові

регуляторні механізми для контролю діяльності офшорних зон. Основні міжнародні ініціативи, спрямовані на обмеження зловживання офшорними структурами, включають стандарти, розроблені такими організаціями, як FATF (Група з розробки фінансових заходів щодо боротьби з відмиванням грошей) та ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку), які акцентують на боротьбі з відмиванням грошей і прозорості податкових режимів.

Зокрема, ОЕСР активно просуває впровадження стандартів щодо автоматичного обміну податковою інформацією між країнами та розробляє глобальні заходи для забезпечення прозорості корпоративних структур (BEPS). Ці правила змушують компанії та приватні особи розкривати інформацію про свої активи, що дозволяє урядам країн отримувати доступ до інформації про реальних власників офшорних компаній та контролювати потоки капіталу. Водночас багато юрисдикцій, традиційно популярних для офшорних компаній, зіштовхнулися з потребою реформувати свої податкові та фінансові правила, щоб залишатися привабливими для іноземного бізнесу та інвестицій, не порушуючи міжнародних норм.

Зважаючи на це, офшорні структури поступово змінюють свій формат, і тепер більшість юрисдикцій надають іноземним компаніям пільги, зберігаючи базові елементи регулювання. У світлі цих змін багато компаній переглядають свої стратегії використання офшорів, адже невідповідність міжнародним стандартам призводить до репутаційних ризиків і можливих фінансових втрат.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ ОФШОРИЗАЦІЇ У ГЛОБАЛЬНІЙ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Сучасний стан розвитку офшорного бізнесу

Нині у світі існує приблизно півсотні офшорних зон, у яких, за приблизними оцінками, зосереджено близько 9,8% усіх світових фінансових активів. Загальна сума капіталу, що знаходиться в цих юрисдикціях, може досягати 32 трлн доларів США, що навіть перевищує сукупний ВВП США та Японії. Здебільшого офшорні компанії реєструються в невеликих острівних державах з низьким рівнем розвитку економіки, але водночас з високою політичною стабільністю, таких як Багамські острови, Британські Віргінські острови, Вануату, Сейшели, Беліз, Панама, Домініка, Сент-Вінсент і Гренадіни. Основних світових трендів є активне використання офшорних зон транснаціональними корпораціями (ТНК). Наприклад, згідно з даними, 293 корпорації зі списку «Fortune 500» зберігають понад 2,6 трлн доларів прибутку в офшорах, що становить 59% від загальної кількості компаній у рейтингу. Серед них найбільші частки тримають Apple, Pfizer, Microsoft і General Electric, які контролюють близько чверті цих коштів. Загалом тридцять компаній зі списку «Fortune 500» акумулюють близько 68% офшорного капіталу, або 1,76 трлн доларів США .[51]

Таким чином, загальна вартість капіталу в офшорних зонах надзвичайно велика. Ці кошти не обкладаються податками у повному обсязі, якби вони залишались у країнах-резиденціях їхніх материнських компаній. Можливість реєстрації дочірніх структур у таких юрисдикціях не лише посилює економічні можливості держав, де ці ТНК функціонують, але й значно підвищує фінансовий потенціал самих корпорацій. Це дозволяє ТНК пришвидшувати акумулювання капіталу, отримуючи не тільки значні ринкові та економічні, але й політичні переваги, що робить їх потужними гравцями на міжнародній арені.

Теперішньою специфікою міжнародного руху фінансових активів є те, що офшорні структури (юрисдикції) створюють суцільну багатофакторну глобальну фінансову мережу.

Таблиця 2.1 – ТНК США, які тримають найбільшу кількість фінансових ресурсів в офшорних фінансових центрах станом на 2023 рік.

Компанія	Сума в офшорних фінансових центрах Млн. дол США	Кількість дочірніх компаній в офшорах
Apple	295,200	3
Pfizer	238,733	157
Microsoft	170,400	5
General Electric	50,400	22
IBM	85,680	18
Johnson & Johnson	79,440	60
Cisco System	78,720	54
Merck	75,720	115
Google	72,840	1
Exxon Mobil	64,800	38
Procter & Gamble	58,800	32
Oracle	57,000	5
Citigroup	56,400	137
Chevron	55,680	8
Intel	55,680	14
PepsiCo	53,880	133
J.P. Morgan Chase & Co.	46,080	170
Gilead Sciences	45,120	13
Amgen	43,920	9
Coca-Cola	42,600	14

Джерело: розроблено авторами за даними [34]

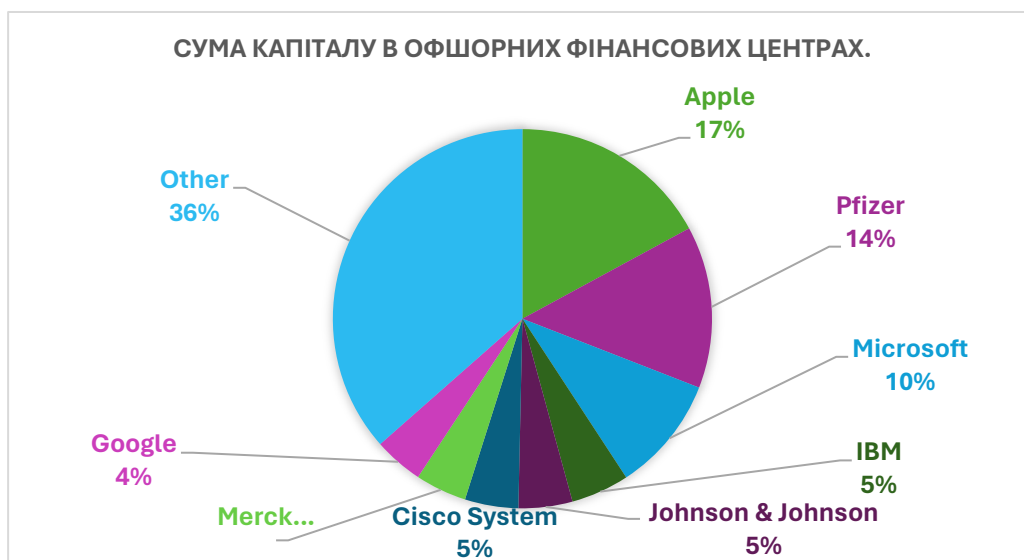

Рис. 2.1 Сума капіталу в офшорних фінансових центрах

У рейтингу «Офшорного фінансового центру» (OFC – offshore financial centre) визначається основна група ОФЦ, яка структурно охоплює найбільшу частку офшорних акцій і потоків капіталу в усьому світі. Як центральна офшорна мережа, що лежить в основі провідних світових фінансових центрів – Лондона та Нью-Йорка – ці ОФЦ класифікуються відповідно до їх використання інвестиційними фондами, ТНК і банками. У порядку рангу основна група складається з Кайманових островів, Люксембургу, Бермудських островів, Гонконгу, Нідерландів, Ірландії, Багамських островів, Сінгапуру, Бельгії, Британських Віргінських островів і Швейцарії.

У наступній таблиці 2.2 зазначені обсяги запасів фінансового капіталу, які знаходяться в зазначених вгорі офшорних фінансових центрах.

Дані про обсяги прямих іноземних інвестицій, а також портфельних інвестицій до та з офшорних фінансових центрів показують різні канали і логіку, що структурує офшорні фінансові потоки. Так, наприклад, Кайманові острови та Люксембург є основними напрямками для фінансових потоків інвестиційних фондів, тоді як Люксембург і Нідерланди відіграють ключову роль для багатонаціональних компаній.

Таблиця 2.2 – Потоки капіталу в основних офшорних центрах станом на 2023 рік.

Офшорний центр	Прямі іноземні інвестиції в ОФЦ, млрд дол.	Прямі іноземні інвестиції з ОФЦ, млрд дол.	Портфельні інвестиції ОФЦ, млрд дол.
Багамські Острови	0.94	0.12	0.01
Бельгія	64,050	61,149	3,874
Бермудські Острови	0.73	0.93	0.92
Британські Віргінські Острови	44,244	56,019	-
Гонконг	86,462	55,988	74,991
Ірландія	64,535	94,359	7,064
Кайманові Острови	57,383	40,377	4,859
Люксембург	5,615	1,372	109,944
Нідерланди	239,270	226,429	68,618
Сингапур	82,039	36,330	23,890
Швейцарія	67,677	47,203	10,853

Джерело: розроблено авторами за даними [36]

Цей результат не є дивним, оскільки він підтверджує те, що показали різні дослідження науковців, політиків та організацій громадянського суспільства (ОГС). Рис. 2.2 показує розмір різних запасів капіталу, накопиченого в цих офшорних центрах. Цифри про вхідні та зовнішні ПП, іноземні портфельні інвестиції (ПП) та банківська статистика демонструють різні канали та логіку організації офшорних фінансових потоків: де Кайманові острови та Люксембург є основними напрямками для фінансових потоків інвестиційних фондів і банків, Люксембург та Нідерланди є ключовими шлюзами для МНК.

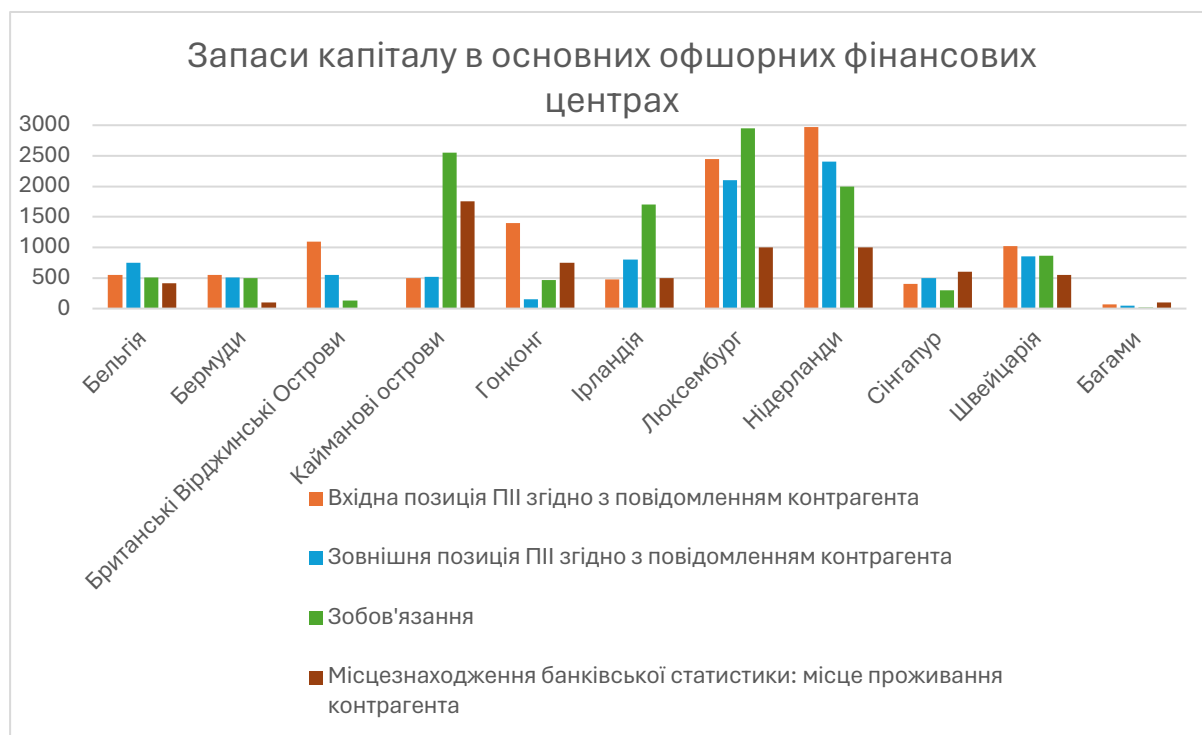

Рис.2.2 Запаси капіталу в основних офшорних фінансових центрах

Разом ця група включає в себе основні світові канали і канали призначення, пропонуючи секретність, мінімізацію податків, механізми реєстрації та ряд спеціалізованих послуг.

Наприклад, Ірландія призначена для корпоративних головних офісів, тоді як Нідерланди сприяють холдинговим компаніям. Ці відмінності часто є симфонічними, що призводить до популярних структур податкового планування, таких як «подвійний ірландський з голландським сендвічем».

Група розповсюджена на основних світових ринках і в часових поясах: там, де Гонконг є офшорними воротами до Китаю та з нього, Ірландія та Нідерланди зазвичай обслуговують глобальні операції транснаціональних компаній США.

Що ще виділяється, так це географічна видатність Європи, зокрема (колишніх) територій Британської імперії, за якою слідує центральна роль низинних країн – Бельгії, Люксембургу та Нідерландів. Загалом, корпоративні ланцюжки вартості зазвичай структуровані вздовж цієї групи, яка разом із багатством світового класу мільярдерів фактично становить основу глобального капіталізму.

Незважаючи на те, що уряди та законодавці ініціюють і вводять в дію офшорне законодавство для окремих офшорних фінансових центрів, інтегрований офшорний світ ефективно культивується кількома глобальними банками, юридичними та бухгалтерськими фірмами – цікаво, що всі три професії мають ліцензію від держави (або центрального банку) на виконання специфічні державні функції.

Нещодавня серія витоків офшорних даних дає захоплюючу інформацію про їхню діяльність: Swiss Leaks розкрила масову схему ухилення від податків, якою керувала швейцарська дочірня компанія глобального банку HSBC, а Panama Papers розкрили хитрощі глобальної юридичної фірми Mossack Fonseca в Панамі, виробництво підставних компаній, через які клієнти HSBC ухилялися від сплати податків. Lux Leaks, у свою чергу, викрила корпоративні схеми ухилення від сплати податків, запущені владою Люксембургу та бухгалтерським гігантом PricewaterhouseCoopers.[54]

Завдяки спеціалізованому об'єднанню гібридних позик і організацій, сертифікованих державними податковими постановами – структур фінансування компаній, які фіскально або юридично розглядаються по-різному в різних юрисдикціях, користуючись розбіжностями в податкових кодексах – корпорації отримували ефективні ставки податку на прибуток менше 1 відсотка.

Райські документи, зосереджені на Багамських островах, в офісі офшорної юридичної фірми Appleby, показують, що основна операційна система офшорних фінансів — це надзвичайно ексклюзивний світ, закріплений у дюжині офшорних фінансових центрів, які культивують кілька професійних посередників, структуруючи «діяльність» своїх корпоративних клієнтів у ОФЦ, щоб максимізувати захист капіталу та прибутки.

Разом із глобальним класом мільярдерів, які є кінцевими бенефіціарними власниками цієї корпоративної споруди, «ці гравці стали, так би мовити, громадянами чудової нової віртуальної країни». Знову ж таки, їх склад справді глобальний: від європейських королівських осіб до американських нуворишів; від китайських князів і арабських принців до російських олігархів і африканських

воєначальників – глобальна еліта фактично вирізала для себе таємну, вільну від податків і суверенну батьківщину.[56]

У вересні 2024 року був опублікований 36 випуск рейтингу глобальних фінансових центрів. Найбільші світові фінансові центри за індексом GFCI у 2024 році зазначені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 Рейтинг світових фінансових центрів

Фінансовий центр	GFCI 36		GFCI 35		Зміна	Зміна
	Ранг	Рейтинг	Ранг	Рейтинг	в рангу	в рейтингу
Нью-Йорк	1	763	1	764	0	▼1
Лондон	2	750	2	747	0	▲3
Гонконг	3	749	4	741	▲1	▲8
Сингапур	4	747	3	742	▼1	▲5
Сан-Франциско	5	742	5	740	0	▲2
Чикаго	6	740	9	736	▲3	▲4
Лос-Анджелес	7	739	8	737	▲1	▲2
Шанхай	8	738	6	739	▼2	▼1
Шеньчжень	9	732	11	734	▲2	▼2
Франкфурт	10	730	13	732	▲3	▼2
Сеул	11	729	10	735	▼1	▼6
Вашингтон	12	728	12	733	0	▼5
Женева	13	726	7	738	▼6	▼12
Дублін	14	725	25	719	▲11	▲6
Париж	15	724	14	731	▼1	▼7
Дубай	16	723	20	724	▲4	▼1
Цюрих	17	722	16	729	▼1	▼7
Пекін	18	721	15	730	▼3	▼9
Люксембург	19	720	17	728	▼2	▼8
Токіо	20	719	19	725	▼1	▼6

Джерело: розроблено авторами за даними [47]

Індекс глобальних фінансових центрів 36 (GFCI 36), опублікований у вересні 2024 року, підкреслює конкурентоспроможність провідних фінансових центрів світу в умовах різноманітних геополітичних та економічних викликів. Нью-Йорк зберіг свою провідну позицію, відзначаючи безперервність свого впливу завдяки розгалуженим ринкам капіталу та встановленому нормативному середовищу. Лондон йде на другому місці, зберігаючи лідерство в Європі та виграючи від міцної

правової бази та концентрації фінансових талантів, навіть якщо вихід Великої Британії з членства ЄС (Brexit) продовжує формувати його довгострокову глобальну роль.

В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні Гонконг повернув собі третє місце, продемонструвавши стійкість зі значними перевагами в управлінні інвестиціями та інфраструктурою, незважаючи на політичну напругу. Він очолив регіон, випередивши Сінгапур, який опустився на четверте місце. Зростання Гонконгу в таких секторах, як управління інвестиціями та управління капіталом, відображає активний приплив активів, причому на кінець 2023 року керовані активи перевищили 31 трильйон гонконгських доларів. Тим часом Сінгапур продовжує залишатися глобальним фінтех-центром, сектором, у який він інвестував значні кошти. залучити цифрові та фінансові інновації.[57]

Сполучені Штати мали сильну присутність у Сан-Франциско, Чикаго та Лос-Анджелесі, які зберігали високі рейтинги завдяки своїй зосередженості на секторах фінансових технологій і цифрових фінансів. Такі європейські центри, як Франкфурт і Дублін, зростають, частково через перенесення операцій з Лондона, пов'язане з «Brexit». Дублін був особливо помітним, піднявшись на 11 позицій, що відображає його роль точки входу для американських фірм на ринок ЄС.

У звіті GFCI 36 геополітичні ризики виявилися головною проблемою, особливо для центрів, що розвиваються, і для відомих центрів. Оскільки фінансові центри керують складною глобальною динамікою, регуляторні інновації, утримання талантів і галузева диверсифікація, ймовірно, визначатимуть зміни в майбутніх рейтингах.

Подивившись далі на результати GFCI 36, ширший аналіз змін між фінансовими центрами підкреслює складну динаміку глобальних фінансів у 2024 році. Незначні, але варті уваги зміни в рейтингах розкривають основні економічні стратегії та геополітичні впливи, які кожен фінансовий центр використовує або стикається з ними. Примітно, що в той час як Нью-Йорк і Лондон утримували свої перші місця, інші центри в Азії, США та Європі відображають поєднання інновацій, коригування законодавства та специфічних для регіону проблем.[68]

Позиція Північної Америки та сильні сторони окремих секторів

Нью-Йорк зберіг свою провідну позицію з рейтингом GFCI 763. Цей найвищий рейтинг відображає величезний масштаб фінансового ринку, на якому розташовані Нью-Йоркська фондова біржа (NYSE) і NASDAQ, сукупна ринкова капіталізація яких станом на 2023 рік перевищила 45 трильйонів доларів. Сан-Франциско, займаючи п'яте місце з рейтингом GFCI 742, підкреслює зростаючий вплив фінансових технологій і цифрових фінансів. Репутація Сан-Франциско значною мірою підтримується його близькістю до Силіконової долини та таких компаній, як Square, Stripe і PayPal, чії інновації в цифрових платежах і технологіях блокчейн сприяють перетворенню Сан-Франциско в цифровий фінансовий центр США.

Стійкість Європи в умовах структурних змін

Постійне друге місце Лондона з результатом 750 тісно пов'язане з його досвідом роботи на валютних ринках та управлінні активами, які становили 12,1 трильйона доларів під управлінням активів у 2023 році. Крім того, варто відзначити стрибок Дубліна на 14-ту позицію у 2024 році, що відображає його привабливість для глобальних корпорацій. Наприклад, такі американські компанії, як Google і Meta, продовжують базувати європейські операції в Дубліні, використовуючи сприятливу ставку корпоративного податку в Ірландії (12,5%) і близькість до європейських ринків.

Франкфурт і Париж, які посідають 10-е та 15-те місця відповідно, набувають все більшого значення як стійкі фінансові центри, узгоджуючи їх із Зеленою угодою Європейського Союзу та програмою сталого фінансування. Париж, наприклад, був лідером у випуску «зелених» облігацій на загальну суму приблизно 60 мільярдів євро (63,6 мільярда доларів) до кінця 2023 року.

Азіатсько-Тихоокеанський регіон: стратегічне зростання в управлінні капіталом і фінтех

Підйом Гонконгу на третє місце з результатом 749 свідчить про значне повернення посеред його геополітичних викликів, що відображає силу міста в управлінні багатством. До 2023 року Гонконг управляв активами на суму близько

31 трильйона гонконгських доларів (приблизно 4 трильйони доларів США), залучивши значні інвестиції від компаній материкового Китаю, які шукають транскордонні послуги. Хоча Сінгапур трохи перемістився на четверте місце з результатом 747, зберігає лідерство у фінтех-інноваціях. Очікується, що до кінця 2024 року місто-держава досягне 4 мільярдів доларів інвестицій у фінтех, позиціонуючи його як головного регіонального гравця у фінансових технологіях.

Фінансові центри Китаю, Шанхай і Шеньчжень, відображають акцент країни на глобальній торгівлі та інвестиціях. Незважаючи на незначне зниження в рейтингу, Шанхай залишається головним фінансовим центром Китаю, особливо з ринковою капіталізацією Шанхайської фондової біржі, яка станом на 2023 рік досягла близько 49 трильйонів ієн (6,7 трильйона доларів США).

Розширення Близького Сходу та ринків, що розвиваються

Дубай, який піднявся на 16 місце, демонструє прагнення ОАЕ позиціонувати себе як світового фінансового лідера. Дубай зосередився на створенні сприятливого для інвесторів середовища з нульовим податком на доходи фізичних осіб і стратегічним акцентом на таких секторах, як ісламські фінанси. Тільки Дубайський міжнародний фінансовий центр (DIFC) вніс близько 4 мільярдів доларів в економіку ОАЕ в 2023 році, що відображає зростаючий вплив Дубая на фінансовий ландшафт.

Важливість регулятивних інновацій, технологічного впровадження та сталої фінансової політики є очевидною в рухах фінансових центрів у рамках GFCI 36. Наприклад, стійкі високі позиції Нью-Йорка та Лондона відображають їх адаптивні нормативні рамки, тоді як азійські центри, такі як Сінгапур і Гонконг користуються все більшим визнанням за свій швидкий розвиток фінансових технологій. Крім того, європейські Париж і Франкфурт стають лідерами фінансування ESG (екологічного, соціального та державного управління), що підтримується всеосяжними регуляторними вказівками Європейського Союзу, які підтримують стійкі інвестиції.

Загалом ці рейтинги показують не лише поточний стан фінансових центрів, але й стратегії, які кожен використовує, щоб залишатися актуальними. Оскільки центри віддають пріоритет цифровізації, політиці ESG та нормативним актам,

сприятливим для інвестицій, гонка за світову фінансову перевагу продовжує розвиватися, що робить ці фінансові центри важливими гравцями на світовій арені.

2.2 Механізми використання офшорних зон для податкового планування

Офшорні зони часто використовуються компаніями в податковому плануванні. Вони надають юридичним та фізичним особам можливість легально зменшити податкові зобов'язання. У разі, якщо компанія розпочала діяльність або зареєструвала активи в країнах із сприятливим податковим законодавством, вона може отримати вигоду від нижчих ставок корпоративного податку, звільнення від певних видів доходу (наприклад, дивідендів або роялті) та конфіденційності щодо власності, а також проведених операцій за будь який період. Ці зони часто пропонують пом'якшене регуляторне середовище, яке полегшує міжнародні ділові операції. Вони надають компаніям як економічні, так і стратегічні переваги в управлінні своїм глобальним податковим слідом.[60]

Цей підхід став невід'ємною складовою міжнародного податкового планування, особливо для великих транснаціональних корпорацій (ТНК), які прагнуть знизити податковий тиск на свої глобальні доходи. ТНК досягають цього, грамотно розміщуючи дочірні підприємства, оптимізуючи управління правами інтелектуальної власності та активно використовуючи переваги міжнародних податкових угод. Завдяки таким стратегіям корпорації можуть переорієнтовувати частину прибутків у юрисдикції з нижчим рівнем оподаткування, що дає змогу значно підвищити можливості для реінвестицій та стабільність фінансових результатів, дотримуючись при цьому правових норм податкового законодавства.

Компанії звертаються до офшорних зон під час податкового планування внаслідок їх значної привабливості. Так офшорні зони пропонують підприємствам три вагомі переваги: низькі податкові ставки, захист активів та прозоре регулювання зі сторони законодавства.

Основним та, напевно, найголовнішим стимулом для корпорацій, щоб «вийти в офшори», є податкова складова. Замість того, щоб оподатковувати свої доходи в країнах походження, компанії обирають сприятливу офшорну юрисдикцію, де ставки корпоративного податку значно менші. Таким чином, вони виводять свої прибутки через дочірні підприємства в офшори (Кіпр, Кайманові острови, Люксембург тощо), і тим самим зменшують суму податку, яка нараховується на прибуток. Такою тактикою часто користуються компанії, в яких використовуються права інтелектуальної власності, такі як патенти, торговельні марки та інші, для отримання операційного доходу. Ці активи розміщуються в офшорних юрисдикціях зі сприятливим режимом оподаткування, і тим самим зменшують податкове навантаження в країні походження, де вищий рівень оподаткування.[61]

Також компанії звертаються до офшорів задля захисту своїх активів, адже в офшорних зонах значно ускладнений доступ зовнішніх кредиторів або інших сторін до активів компанії. Як для компаній, так і для окремих осіб офшорні структури пропонують надійний рівень захисту від судових та інших позовів. В таких офшорних юрисдикціях діють суворі закони про конфіденційність, тому будь яка інформація про власність компанії та її активи надійно захищена від потенційних загроз від третіх сторін. Наприклад, такі місця, як Невіс і Острови Кука, відомі своїми надійними системами захисту активів, внаслідок чого вони стали популярними серед корпорацій і фізичних осіб.

Юридична гнучкість офшорних юрисдикцій приваблює компанії, які прагнуть свободи діяльності. Офшорні локації зазвичай мають менше регуляторних перешкод, внаслідок чого вони створюють сприятливі для бізнесу правові умови, що дозволяє компаніям працювати з більшою автономією. Це особливо привабливо для підприємств, які займаються високими ставками, наприклад фінансами та страхуванням, де гнучкі правила забезпечують конкурентну перевагу. Отже, офшорні зони функціонують як важливі частини складних стратегій фінансового планування, вирівнюють податкові, правові та операційні структури для створення оптимізованих, стабільних рамок для багатонаціональних операцій.[63]

В міжнародному податковому плануванні офшорні структури використовуються у вигляді юридичних осіб, які надають компаніям фінансові та операційні бенефіти. Зазвичай використовуються такі структури як холдингові, дочірні та підставні компанії. Кожна окрема організаційна структура використовується для певних цілей компанії, що покривають оптимізацію податкових зобов'язань, захист активів, сприяння ефективному управлінню в багатьох юрисдикціях.

Як фіктивні (Shell) компанії, так і холдингові компанії є видами бізнес-структур, які служать певним цілям. Підприємці повинні знати різницю між компанією Shell та холдинговою компанією.

Натомість підставні корпорації працюють як бездіяльні підприємства, утримуючи активи в одній або кількох із них. Підприємства в країні можуть використовувати підставні корпорації, щоб скористатися податковими гаванями в інших місцях. Вони можуть бути найняті, щоб допомогти компанії-конкуренту бути ворожим захопленням. Вони можуть застосовуватися, коли бізнес виходить на біржу, щоб захистити такі активи, як інтелектуальна власність, або обмежити особисту або корпоративну відповідальність.[64].

Фіктивні корпорації не завжди незаконні. Однак звіти показали, що багато підставних корпорацій функціонують як нелегальні підприємства. Панамська юридична фірма Mossack Fonseca була викрита на початку 2016 року в приховуванні фінансової інформації про державних службовців і багатих через витік Панамських документів. Журналісти виявили, що кілька підставних компаній Mossack Fonseca брали участь у незаконних операціях із здійснення таких злочинів, як ухилення від сплати податків, шахрайство та ухилення від міжнародних санкцій.

Незважаючи на те, що вони мають негативний імідж, є вагомими причини для створення підставної компанії. Стартапи часто використовують їх як суб'єкти господарювання, щоб залучити та забезпечити капітал і розпочати діяльність пізніше.

Офшорні організаційні структури

Холдингова компанія

Холдингова компанія — це суб'єкт господарювання — як правило, корпорація або товариство з обмеженою відповідальністю (LLC), — який зазвичай нічого не виробляє, не продає будь-які продукти чи послуги та не здійснює будь-яких інших комерційних операцій. Навпаки, холдингові компанії, або холдингові компанії, тримають контрольний пакет акцій інших компаній.

Дочірнє підприємство

Дочірні підприємства є окремими та відмінними від своїх материнських компаній юридичними особами, що відображається в їхніх зобов'язаннях, оподаткуванні та управлінні. Якщо материнська компанія володіє дочірньою компанією за кордоном, дочірня компанія повинна дотримуватися законів країни, де вона зареєстрована та здійснює свою діяльність.

Фіктивна корпорація

Фіктивна корпорація — це корпорація без активних бізнес-операцій або значних активів. Ці типи корпорацій не обов'язково є незаконними, але іноді вони використовуються неправомірно, наприклад, щоб приховати право власності на бізнес від правоохоронних органів або громадськості. Законні підстави для фіктивної корпорації включають такі речі, як стартап, який використовує суб'єкт господарювання як засіб для збору коштів, здійснення ворожого поглинання або виходу на біржу.

Рис. 2.3 Офшорні організаційні структури

Іншим типом корпорації, яка функціонує більше для досягнення певної мети, ніж для активного ведення бізнесу, є холдингова компанія. Одна фірма, або частіше група підприємств, є материнською компанією холдингу. Холдингова компанія лише зберігає право власності на компанії, які їй належать; він не бере активної участі в управлінні підприємствами, які йому належать.

Групу підприємств можна організувати, контролювати та керувати за допомогою холдингових корпорацій. Вони можуть і надалі мати повноваження здійснювати управлінський контроль над своїми дочірніми компаніями, включаючи повноваження призначати та звільняти корпоративних посадових осіб і директорів. Крім того, вони можуть досягти лише передачі таких активів, як нерухомість або інтелектуальна власність, залишаючи управління на розсуд дочірніх компаній.[62]

Процедура створення холдингової та підставної компанії аналогічна. Заявник повинен подати необхідні статутні документи про реєстрацію чи організацію до штату чи країни, де нова компанія буде вести бізнес, залежно від виду бізнесу. Крім того, щоб зберегти активний статус компанії, вони повинні подавати річні звіти та інші документи, пов'язані з відповідністю.

Контактною точкою для подання та обговорення з відповідним державним секретарем, безперечно, буде послуга професійного зареєстрованого агента, що є суттєвою відмінністю від фіктивного бізнесу. Оскільки більшість поданих статей є публічними записами, доступними через веб-бази даних, це зроблено для захисту анонімності. Використання послуги зареєстрованого агента все ще може бути кращим для холдингової компанії, залежно від того, наскільки важливою власники вважають свою конфіденційність.

ПОДАТКОВА ЗВІТНІСТЬ ТА ІНШІ ПОДАТКОВІ МІРКУВАННЯ

Якщо заявник володіє та керує декількома фірмами або підприємствами, він може подумати про використання холдингової компанії для подання комбінованих податкових декларацій. Вони можуть спростити процес і зменшити деякі адміністративні вимоги, подаючи зведені податкові декларації, а не окремі податкові декларації для кожного підприємства.

Інші податкові міркування для фіктивних підприємств часто передбачають зниження податкового тягаря шляхом переміщення бізнесу до місця з кращим податковим статусом.

На жаль, деякі люди користуються перевагами корпоративної системи, засновуючи підставні фірми з явним наміром приховати чи занизити отримані доходи та несплатити необхідні податки на прибуток. Офшорні корпорації часто згадуються в податкових гаванях, таких як Кайманові острови.

Фірми-оболонки стають все більш поширеними у ризикованих комерційних та інвестиційних операціях із високими ставками. Завдяки державним правилам, які сприятливо схилиються до захисту та анонімності бенефіціарних власників, деякі юрисдикції, такі як Вайомінг і Делавер, добре визнані тим, що вони схвалюють і вітають фіктивні та холдингові компанії.

SPAC є ще однією прийнятною заявкою підставних компаній, якими керує та контролює Комісія з цінних паперів і бірж (SEC). SPAC — це корпорація-оболочка, яка використовує IPO, щоб збирати гроші та зберігати їх до тих пір, поки вона не зможе злитися з іншою приватною компанією або придбати її, щоб зробити її публічною.

Те, до чого деякі великі транснаціональні корпорації (МНК) і заможні люди доходять, щоб захистити свої доходи від оподаткування, привертає все більшу увагу громадськості. Хоча міжнародне ухилення від сплати податків не є новим явищем, сукупність факторів надала цим питанням більшої уваги в публічному дискурсі. Мабуть, найважливішою з них була фінансова криза, яка збіглася з публікаціями в пресі про те, як деякі банки сприяли ухилянню своїх клієнтів від сплати податків.

Корпорації часто отримують значні податкові пільги, спрямовуючи прибуток через юрисдикції з низькими або нульовими ставками корпоративного податку, що дозволяє їм мінімізувати податкове навантаження на їхні глобальні прибутки. Ось кілька яскравих прикладів:

Таблиця 2.4 – Приклади використання офшорів для податкового планування

Компанія	Приклад
Apple: «Подвійний ірландський із голландським сендвічем»	Для управління своїми глобальними податковими зобов'язаннями Apple використовувала структуру, відому як «Подвійний ірландський з голландським сендвічем». Структура передбачала спрямування прибутків через ірландські дочірні компанії, потім їх передачу через голландську юридичну особу і, нарешті, до другої ірландської юридичної особи, розташованої в податковій гавані, такій як Бермудські острови.
Google: ірландські та голландські організації	Google також застосував техніку «Подвійний ірландський із голландським сендвічем», перераховуючи прибуток від продажів реклами в Європі та інших регіонах до ірландської дочірньої компанії, яка потім переказувала прибуток голландській організації, а потім направляла їх до другої ірландської дочірньої компанії, що розташована на Бермудських островах.
Microsoft: використання дочірніх компаній у Пуерто-Ріко	Microsoft стратегічно використовувала пуерториканські дочірні компанії, щоб уникнути вищих податкових ставок у Сполучених Штатах. Направляючи прибутки, отримані від виробництва та продажу своїх програмних продуктів, через Пуерто-Ріко, Microsoft отримувала вигоду від ефективної податкової ставки близько 0,39% на прибуток від цих операцій
Starbucks: виплата роялті	Starbucks направляв виплати роялті через свою голландську дочірню компанію, що фактично знизило

через Нідерланди	ставку корпоративного податку на продажі в Європі. Ліцензуючи свій бренд та права на інтелектуальну власність дочірнім компаніям у юрисдикціях із високим рівнем оподаткування, Starbucks може відраховувати роялті в цих юрисдикціях, таким чином знижуючи оподатковуваний дохід.
Nike: передача інтелектуальної власності на Бермудські острови	Nike передала свою інтелектуальну власність дочірнім компаніям на Бермудських островах, юрисдикції, де не сплачується податок на прибуток компаній, що дозволило їй повернути ліцензію на свою інтелектуальну власність для своїх операцій у США, створивши значні податкові відрахування для роялті.

Джерело: розроблено авторами за даними [16]

Ці випадки ілюструють, як компанії використовують сприятливі податкові режими, використовуючи різні методи, такі як передача інтелектуальної власності, угоди про роялті та холдингові компанії для мінімізації глобальних податкових зобов'язань. Проте міжнародні регулюючі органи, зокрема ОЕСР з ініціативою щодо зменшення податкової бази та переміщення прибутку (BEPS), відреагували новою політикою щодо пом'якшення такого агресивного податкового планування.[65]

2.3 Запровадження механізмів міжнародно-правового регулювання офшорного бізнесу.

На сьогоднішній день процес офшоризації стосується майже всіх країн світу. За оцінками ОЕСР, економіки країн кожного року недоотримують близько 20 трлн доларів США через відтік капіталів до офшорних зон, що загалом складає близько 10% світового ВВП. У відповідь на це міжнародне співтовариство приділяє дедалі

більше уваги боротьбі з офшорними схемами, регулярно розробляючи нові підходи для протидії цій тенденції.

Можна сказати, що глобальна економіка поступово входить у процес деофшоризації, тобто поступового обмеження ролі офшорів. Міжнародно-правове регулювання цих механізмів здійснюється організаціями на кшталт ЄС, ООН та ОЕСР, які представляють інтереси країн, що найбільше втрачають через діяльність офшорних компаній. Основні зусилля таких організацій спрямовані на гармонізацію податкових норм, щоб знизити обсяги відтоку капіталу з економік країн із високим рівнем податків і зміцнити міжнародну фінансову стабільність.

Основну роль у реформуванні діяльності офшорних зон відіграє Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), заснована у 1961 році. Хоча ОЕСР не має повноважень застосовувати санкції або інші примусові заходи, вона пропонує рекомендації для країн-членів щодо боротьби з недобросовісною податковою конкуренцією.

У межах ініціативи BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) ОЕСР розробила "дорожню карту" для попередження агресивного податкового планування, зокрема, щодо уникнення оподаткування через штучне переміщення прибутків у юрисдикції з низькими податками. Програма BEPS включає 15 дій, спрямованих на протидію таким схемам і захист податкової бази держав. Хоча цей план поки не завершений, він вже спонукає багато міжнародних корпорацій до перегляду своєї структури.[66]

Додатково важливу роль у боротьбі з фінансовими злочинами відіграє FATF (Група з фінансових заходів проти відмивання грошей), заснована у 1989 році на саміті G-7 в Парижі. Завдання FATF полягає у встановленні стандартів і забезпеченні ефективного виконання правових, регуляторних та оперативних заходів для протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та іншим загрозам світовій фінансовій системі. Організація розробила низку Рекомендацій, які стали міжнародним стандартом у цій сфері, включаючи боротьбу із поширенням зброї масового ураження.[67]

Основний міжнародний контроль за діяльністю офшорного бізнесу та протидію недобросовісній податковій конкуренції здійснюють ОЕСР та FATF, реалізуючи свої підходи через такі механізми:

- запровадження у податкові системи країн-учасниць положень, що обмежують переваги використання офшорних зон, зокрема через законодавство щодо контрольованих іноземних компаній (КІК);
- розширення доступу податкових органів до банківських даних та зобов'язання резидентів подавати звітність про свої закордонні операції;
- включення до міжнародних угод для запобігання подвійного оподаткування (УЗПО) норм щодо обміну інформацією, співпраці податкових органів та відмови від договорів з "податковими притулками", які часто використовуються для легалізації незаконних доходів;
- розробка принципів ефективного адміністрування податків.

Важливим інструментом у цьому процесі є концепція CFC (контрольованих іноземних компаній), що спрямована на обмеження можливостей для ухиляння від сплати податків через офшори. Ця концепція полягає у тому, що прибутки іноземних філій, якими володіють місцеві резиденти, включаються у їхній оподатковуваний дохід, таким чином, перешкоджаючи накопиченню капіталу в офшорних зонах для уникнення податкових зобов'язань.

Сучасні правила для КІК, що є частиною плану BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), отримали назви *antideferral rules* та *anti-avoidance rules* і визначають податкові та інформаційні вимоги, а також основні категорії доходів КІК, що підлягають оподаткуванню. Інша організація, яка також впливає на міжнародні стандарти регулювання офшорів, — це Рада з фінансової стабільності (Financial Stability Board), створена країнами G20 у 2009 році. Основною її метою є виявлення ризиків для глобальної фінансової стабільності, розробка наглядових політик та впровадження регуляторних заходів у відповідь на виявлені недоліки.[68]

Рада з фінансової стабільності (РФС) відіграє важливу роль у координації державних заходів щодо протидії недобросовісним податковим практикам. РФС наполягає на тому, що офшорні юрисдикції мають дотримуватися міжнародних

стандартів фінансового контролю, забезпечувати прозорість та співпрацювати з державами з високими податками. Недотримання цих вимог може призвести до санкцій, наприклад, до повернення отриманої фінансової допомоги від таких інститутів, як МВФ. РФС створила комплекс заходів для офшорних територій, спрямованих на реформування національного законодавства згідно з міжнародними стандартами.

Європейський Союз також займається регулюванням офшорних структур через кілька основних напрямів: 1) гармонізацію оподаткування, включно з податками на зарубіжні доходи; 2) припинення недобросовісної податкової конкуренції; 3) протидію відмиванню грошей; 4) обмеження відтоку капіталу за кордон. У 1997 році ЄС створив спеціальну комісію, яка розробила 66 заходів для протидії офшорним практикам, шкідливим для фінансової стабільності ЄС. У 2005 році ЄС впровадив Директиву про особисті заощадження, яка вимагала поетапної відмови від банківської таємниці та запровадження автоматичного обміну податковою інформацією між країнами-членами. Наразі ЄС запроваджує нові законодавчі ініціативи, спрямовані на гармонізацію податкових систем та запровадження податків на репатріацію доходів.[69]

Активізація міжнародних зусиль у боротьбі з офшоризацією також була значно підсилена після публікації «Pandora Papers» — документів, розсекречених Міжнародним консорціумом журналістів-розслідувачів. Цей витік документів розкрив масштаби використання офшорних структур політиками, бізнесменами та іншими впливовими особами по всьому світу, викликаючи суспільний резонанс і посилюючи потребу в міжнародних реформах.

Документи «Пандори» — масштабний витік фінансових даних, що розкрив офшорні активи сотень впливових осіб з усього світу, серед яких понад 330 політиків зі 100 країн. Згадані матеріали містять банківські виписки та реєстраційні записи активів, розташованих в юрисдикціях з високим рівнем секретності, таких як Британські Віргінські острови, Панама, Беліз, Південна Дакота, Самоа, Сейшели та інші.

Цей витік підняв на перший план кілька актуальних питань, які будуть обговорюватись міжнародними організаціями:

- роль офшорів як потенційної загрози для демократичних інститутів;
- офшоризація економік як чинник посилення глобальної нерівності;
- потреба у відповідальності третіх сторін.

Окремі аналітики відзначають, що виведення капіталів в офшори високопосадовцями не залишається непоміченим фінансовими структурами чи судами. На їхню думку, існує «кругова порука» на рівні влади, яка створює ризики для правових основ демократії.

Інші дослідники підкреслюють, що приховування статків найбагатшими людьми, в тому числі здобутих корупційним шляхом, призводить до зростання глобальної економічної нерівності, особливо в бідних країнах, звідки виводиться значний обсяг капіталів. Також актуальним є питання відповідальності третіх сторін (консультантів), які допомагають компаніям, що не можуть підтвердити законність своїх активів. Йдеться про обов'язок проводити ретельну перевірку джерел коштів, щоб уникнути можливих репутаційних та фінансових ризиків.[70]

Загалом, дії ООН, ЄС, МВФ, Світового банку, ОЕСР, ФАТФ та Ради з фінансової стабільності спрямовані на вдосконалення міжнародного регулювання офшорних структур. Незважаючи на різні цілі цих організацій, їхня спільна мета — зменшення ролі офшорів у світовій економіці.

Попри зусилля міжнародних організацій, таких як ООН, МВФ, Світовий банк, ЄС, ОЕСР, ФАТФ та Рада з фінансової стабільності, регулювання офшорних механізмів лишається не зовсім ефективним. Це зумовлено тим, що підходи цих організацій до контролю офшорів нерідко різняться, іноді перетинаються, а часом навіть суперечать один одному, що породжує складнощі та плутанину в системі регулювання офшорних капіталів.

Насправді, для посилення контролю офшорних механізмів необхідні зміни на рівні національних законодавств, а також розробка універсальної міжнародної правової бази, яка забезпечила б належний контроль над глобальними фінансовими операціями. Таке законодавство могло б передбачати суворі заходи щодо офшорів

та накладати санкції на країни й суб'єкти господарювання, які порушують правила протидії відмиванню грошей та ухиленню від податків.

На мою думку, створення єдиної міжнародної організації для регулювання офшорів було б доцільним кроком. Це могло б бути досягнуто, наприклад, шляхом прийняття спеціальної резолюції Генеральної Асамблеї ООН. Функції такої організації можуть включати складання списку офшорних юрисдикцій, створення реєстру офшорних юридичних осіб, обмін податковою інформацією, контроль прозорості трансакцій з урахуванням банківської таємниці та встановлення єдиної податкової ставки для компаній, що працюють з офшорними юрисдикціями.

Загалом, міжнародна спільнота по-різному оцінює роль офшорів: з одного боку, вони сприяють залученню інвестицій та підтримці економік, але водночас створюють умови для відмивання грошей і ухилення від оподаткування. Однак офшори можуть надавати певним країнам конкурентні переваги, стимулюючи міжнародну податкову конкуренцію, що, своєю чергою, стимулює економічні реформи та розвиток.

РОЗДІЛ 3

УКРАЇНСЬКИЙ БІЗНЕС У СИСТЕМІ ОФШОРНИХ ЮРИСДИКЦІЙ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ДЕОФШОРИЗАЦІЇ

3.1 Вплив офшорних механізмів на стабільність економіки та фінансову безпеку України

Для організацій будь якої країни вихід в офшори дозволяє знизити податкове навантаження, що позитивно впливає на бізнес – менші податки, більше коштів залишається доступними менеджменту для подальших реінвестицій, більш прибуткова діяльність, кращі фінансові показники, кращі перспективи для подальшого розвитку. В той самий час для країни, де компанія проводить операційну діяльність, вихід юридичних та фізичних осіб в офшори несе негативні наслідки, адже бюджет недоотримує певну частину коштів у вигляді податків.[72]

З самого початку офшорні юрисдикції використовувались компаніями для більш ефективного податкового планування, та спрощення процесу переходу товарів та послуг між кордонами країн (експортно-імпортні операції). Компанії влаштовували виробництва та центри їх управління в офшорних зонах для покращення ефективності ведення бізнесу та результатів. Але останнім часом, офшори стали головним механізмом виводу коштів (часто від нелегальної діяльності) та приховування справжнього прибутку. Офшорні зони загрожують економікам інших країн, адже їх дуже часто використовують для «відмивання» грошей. Внаслідок чого постає загроза фінансовій безпеці багатьох країн, в тому рахунку і України.

Значний удар по економіці внаслідок виводу коштів в офшори та ухилення від сплати податків внаслідок цього, відчувають навіть ті країни, які вважаються економічно розвиненими. Зазвичай так і відбувається, що з таких країн, де податкове законодавство є доволі жорстким, компанії виводять кошти, інвестуючи при цьому в країни з низьким рівнем розвитку, адже вони дають кращу дохідність від інвестицій, хоча і вищий ризик.[73]

Щодо України, то за дослідженням Світового Банку, національні компанії змушені платити понад 125 видів податків, що призвело до ситуації, коли податкове навантаження компанії може досягати до 45% від прибутку. Якщо порівнювати з країнами Європи, то там середнє значення податкового навантаження коливається в межах 30%, що все одно набагато вище, ніж в офшорних країнах. Саме тому український бізнес тяжіє до ідеї виводити прибутки в офшори задля зменшення податкового навантаження.

В передвоєнні роки в Україні спостерігався значний витік капіталу за межі національного кордону, передусім в офшорні зони. Хоча ці кошти могли б стати джерелом фінансування проектів задля розвитку національної економіки, чи спрямувати на погашення державного боргу. З початком війни в Україні, уряд запровадив валютний контроль, в наслідок чого значно обмежив валютні операції з гривнею, а саме продаж гривні для купівлі іноземних валют. Також були обмежені будь які спроби виводу валюти за межі української економіки.

Таблиця 3.1 – Обсяги прямих іноземних інвестицій з України

Країна	Обсяги прямих інвестицій, млн дол США			
	2020	2021	2022	2023
Всього прямих інвестицій з України	2 754,9	2 260,3	1 680	1 687,7
Білорусь	2,4	4,0	1	0,8
В'єтнам	0,8	2,1	0,7	0,7
Грузія	1,5	1,4	1,0	0,8
Казахстан	1,1	0,8	0,2	0,4
Китай	0,3	0,3	0	0
Кіпр	1 093,3	1 137,4	834,7	811,4
Молдова	5,1	3,5	2,6	1,5
росія	67,6	46,5	35	32,2
Сербія	0,9	1,1	0	0
США	1,1	1,6	2,1	21,4
Узбекистан	1,1	3,5	3	3,4
Країни ЄС	1 799	1 259,9	918,2	903,4

Джерело: розроблено авторами за даними [57]

Виникає логічне питання: чому ж капітал інвесторів продовжує залишати Україну? Причини криються у недосконалості державної політики. В умовах кризи

бізнес не отримує підтримки з боку держави, а податковий тягар, навпаки, зростає. Це призводить до того, що інвестори масово виводять свої портфельні вкладення з країни. За даними, майже 90% цього капіталу було переведено на Кіпр (див. рис. 3.1).

Чому саме Кіпр приваблює український капітал? Справа в багаторічному договорі між Україною та Кіпром про уникнення подвійного оподаткування, а також географічній близькості. Дані Держстату також вказують на те, що Кіпр є основним інвестором для України. Хоч Кіпр юридично не вважається офшорною зоною, його влада створила привабливі податкові умови, щоб зацікавити інвесторів і збільшити доходи. На сьогодні Україна переглянула свої двосторонні угоди з Кіпром щодо податкових ставок, намагаючись зупинити відтік капіталу.

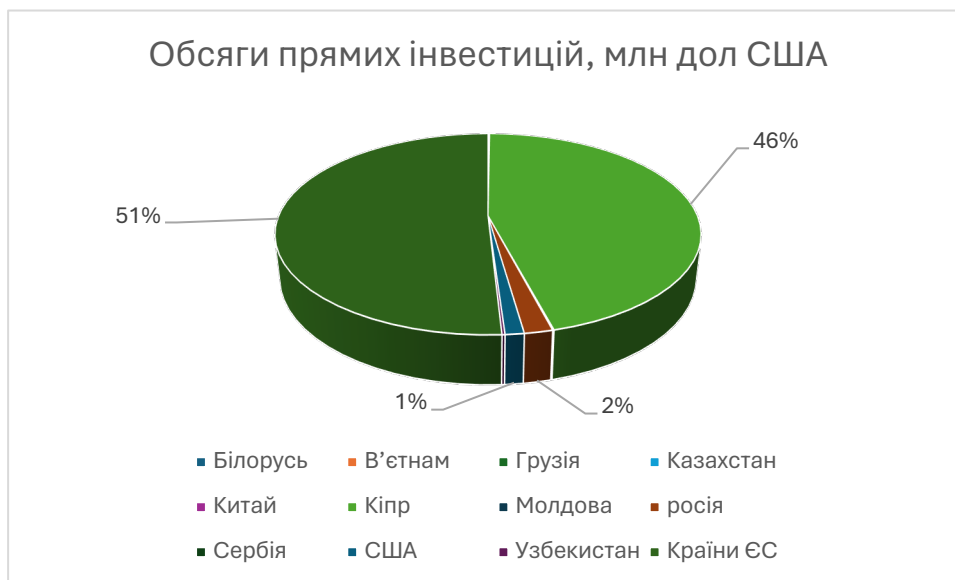

Рисунок 3.1 – Прямі інвестиції з України в країни світу за 2023 рік

Отже, офшорні зони створюють структурні дисбаланси в бюджеті, посилюючи залежність економіки країни від іноземних кредитів. Це, своєю чергою, негативно позначається на конкурентоспроможності та економічній безпеці держави.[74]

Вплив офшорів на економіку країни є очевидним, однак, щоб більш наочно показати їхній вплив на показники фінансової стабільності, пропонуємо розглянути таблицю 3.2. Звісно, офшорні зони — не єдина загроза фінансовій безпеці України:

висока інфляція також погіршує загальну ситуацію. Додаткові ризики для економічної стабільності можуть виникнути через прогнозовані події, які, маючи значний вплив, здатні дестабілізувати державну економічну та соціальну політику, що ускладнить забезпечення безпеки країни.

Таблиця 3.2 – Індикатори фінансової безпеки України за 2019-2023 роки

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Дефіцит (профіцит) держ. бюджету, млрд. грн.	-78,05	-217,1	-198	-914,7	-1 333,1
ВВП, млрд.грн. (номінальний)	3 974,6	4 194,1	5 459,6	5 191	6 537,8
Відношення дефіциту бюджету до ВВП, %	-2,0	-5,18	-3,63	-17,62	-20,39
Державний та гарантований державою борг, млрд. грн.	1 998,3	2 551,9	2 671,8	4 071,7	5 519,5
Відношення державного боргу до ВВП, %	50,3	60,8	48,9	78,4	84,4
Валовий зовнішній борг (ВЗБ), млрд. грн.	121,7	125,7	129,7	132	161,5
Рівень інфляції (до грудня попереднього року), %	104,1	105,0	110	126,6	105,1
Міжнародні резерви, млрд. Дол**	25,3	29,1	30,9	28,5	40,5
Міжнародні резерви, млрд. грн*	589,2	822,4	840,5	1 042,5	1 538,2
Відношення міжнар. рез. До ВЗБ, %	20,7	15,3	15,4	12,7	10,5

Джерело: розроблено авторами за даними [61]

Слід розрізняти золотовалютні резерви (міжнародні валютні резерви) та золотий запас (золоті резерви) країни. **Золоті резерви** (золотий запас) — то є лише частина офіційних золотовалютних резервів держави, що подається у вигляді монетарного золота.

Станом на 31 жовтня 2024 офіційні резервні активи України становили 36578,1 млн. доларів США, при цьому монетарне золото (якщо включати золоті депозити та золото в свопах) — лише 2452,1 млн. доларів (6,70% від загального обсягу резервів). Левову ж частку міжнародних резервів України складають активи в конвертованих валютах (цінні папери, валюта і депозити).

Повністю структуру золотовалютних резервів НБУ за даними МВФ за жовтень 2024 наведено нижче.

Таблиця 3.3 - Офіційні міжнародні резерви України на 31 жовтня 2024 (млн. дол. США)

1.	Активи в іноземній валюті	32 693,57	89,38%
2.	Резервна позиція в МВФ	0,32	0,00%
3.	СПЗ*	1 432,09	3,92%
4.	Монетарне золото	2 452,13	6,7%
5.	Інші	-	
	Резервні активи (всього)	36 578,11	100,00%

*СПЗ – Спеціальні права запозичення МВФ

Рис. 3.2 Офіційні міжнародні резерви України взяті із публікацій Мінфіну та зазначені в дол. США.

З цих даних видно, що фінансова безпека України суттєво погіршилася за останні роки, особливо в світлі війни в Україні, яка почалася у 2022 році. Бюджетний дефіцит і державний борг різко зросли, що вплинуло на економічну стабільність.

Наприклад, дефіцит держбюджету у 2022 році становив 914,7 млрд гривень, який у 2023 році зріс до 1333,1 млрд гривень, що становить 20,39% ВВП. Це вказує на великий розрив між державними доходами та витратами, частково зумовлений витратами на оборону. Також стрімко зріс державний борг, який у 2023 році досяг

5 519,5 млрд гривень, що становить 84,4% ВВП. Такий високий борг становить потенційну загрозу економічній стабільності, оскільки вимагає значних ресурсів для погашення та може обмежити здатність країни фінансувати важливі проекти.[77]

Що стосується зовнішнього боргу, то показник загального зовнішнього боргу стабільно зростає – з 121,7 млрд гривень у 2019 році до 161,5 млрд гривень у 2023 році. Це посилює фінансовий тиск на національну економіку, які залежать від зовнішніх фінансових ресурсів. Крім того, відношення міжнародних резервів до зовнішнього боргу впало з 20,7% у 2019 році до 10,5% у 2023 році. Це сигналізує про зменшення буфера безпеки, який допомагає країні підтримувати стабільність валюти та уникати криз на валютних ринках.

Інфляція також залишається високою: сягнула 126,6% у 2022 році порівняно з попереднім роком, що значно послабило купівельну спроможність людей і призвело до падіння рівня життя. Незважаючи на те, що рівень інфляції впав до 105,1% у 2023 році, її високий рівень усе ще становить серйозну проблему для фінансової стабільності.

Також варто зазначити, що міжнародні резерви України зросли до 40,5 млрд доларів у 2023 році, що є позитивним фактором, але їх недостатньо для повного покриття зовнішніх боргів. Зважаючи на вищезгадані показники, економіка України опинилася у вкрай складному становищі, і для покращення фінансової безпеки необхідно зосередитися на зниженні дефіциту бюджету, стабілізації інфляції та обмеженні зростання зовнішнього боргу.

Загрози для фінансової безпеки прийнято розподіляти на внутрішні та зовнішні, причому в багатьох дослідженнях фахівці вже виділили їхні ключові аспекти. До внутрішніх загроз належать: недостатній технологічний розвиток в окремих галузях, надмірно високі витрати на виробництво товарів за умов низької якості, що разом формує низький рівень конкурентоспроможності країни.

Серед зовнішніх факторів виділяються такі ризики, як незбалансована структура експорту та залежність від імпорту, інтенсивна міграція кваліфікованих

спеціалістів до більш розвинених країн, а також обмежена ефективність податкової та митної політики та недостатньо розвинені економічні зв'язки з іншими країнами.

Варто зазначити, що Україна за роки незалежності стала членом основних міжнародних організацій (ОЕСР, МВФ, Світовий банк, ФАТФ, Міжнародна податкова асоціація (IFA), Міжнародне бюро податкової документації (IBFD) та інших) і регіональних об'єднань (зокрема, в рамках ЄС), що сприяють реалізації глобальних заходів із деофшоризації. Крім того, Україна впровадила частину міжнародних рекомендацій у цій сфері, включно з Конвенцією MLI, Планом BEPS, договором FATCA, правилами CFC для контрольованих іноземних компаній, підписала 77 угод про уникнення подвійного оподаткування та модернізує систему обміну податковою інформацією відповідно до єдиних стандартів, таких як правила EOIR за стандартом CRS.[78]

Можна стверджувати, що інституційна система, яка забезпечує реалізацію антиофшорної політики в Україні, поступово інтегрується у глобальну регуляторну структуру та переймає ефективні практики. Водночас, низка значущих міжнародних та європейських інституцій не співпрацюють з Україною на належному рівні, або не завжди враховують її інтереси у боротьбі з «відмиванням» коштів та ухиленням від податків. У цьому зв'язку Україні слід зміцнювати власну економічну та фінансову безпеку, активніше працювати над гармонізацією та лібералізацією валютного і податкового законодавства, розробкою законопроектів для посилення контролю за трансфертним ціноутворенням і діяльністю контрольованих іноземних компаній, а також протидією «розмиванню» податкової бази, агресивному податковому плануванню та відтоку капіталу за кордон.

Однією з проблем у реалізації політики деофшоризації є недостатня готовність до повного впровадження правил щодо оподаткування контрольованих іноземних компаній (CFC) через затягування з прийняттям потрібних правових інструментів. Частково цю проблему було вирішено ухваленням Закону України №1117, однак він містив певні недоліки, що знизили ефективність його впровадження. Наприклад, із закону була виключена норма про особисту відповідальність інспекторів за необґрунтовані «сумнівні» донарахування під час

податкових перевірок (щоб зменшити адміністративний тиск на бізнес і запобігти корупційним діям). Крім того, закон передбачає відсутність будь-якої відповідальності для платників податків, які підпадають під його дію, до кінця 2023 року. Також наразі відсутні механізми, які б запобігли подовженню цієї норми на майбутні періоди.[79]

Новий закон встановлює специфіку оподаткування контрольованих іноземних компаній (КІК) та вимоги до їх контролюючих осіб. Тепер останні зобов'язані подавати податкову декларацію, вказуючи прибуток своїх КІК. Декларація повинна містити: а) фінансову звітність КІК за період, за який визначено оподатковувану базу, або, за відсутності фінансової звітності, інші підтверджувальні документи; б) аудиторський висновок щодо цієї звітності, якщо для КІК передбачено обов'язковий аудит або за умови, що іноземна компанія добровільно провела аудит своєї звітності.

Варто відзначити, що у Верховній Раді України було зареєстровано низку законопроектів, покликаних різною мірою регулювати правила щодо контрольованих іноземних компаній (КІК). Проте, жоден із них не дійшов до першого читання, а всі вони були відкликані 29 серпня 2019 року. Зокрема, серед них були:

- законопроект «Про повернення капіталів, що перебувають у Республіці Кіпр, офшорних зонах та інших пільгових юрисдикціях»;
- проекти, що пропонували зміни до Податкового кодексу в контексті податкового суверенітету, запровадження офшорних податків, та протидії агресивному податковому плануванню;
- законопроект, що пропонував запровадження кримінальної відповідальності за використання офшорних зон у підприємницькій діяльності осіб, що обіймають державні посади.

При формуванні нової парламентської більшості у 2019 році всі ці напрацювання були зупинені, а Закон України № 1117, прийнятий пізніше, не позбавлений суттєвих недоліків, які потребують подальшого вдосконалення.

3.2 Використання офшорних юрисдикцій українськими компаніями

Процес глобалізації світової економіки стимулює зростання використання офшорних зон. Переваги, такі як знижене оподаткування та конфіденційність, полегшують доступ до міжнародних фінансових і інвестиційних ринків. Однак унаслідок використання офшорів для тіньових фінансових операцій та відмивання грошей світ стикається із суттєвими фінансовими викликами не тільки на рівні окремих країн. Хоча в основі офшорних зон лежить універсальне податкове законодавство, оподатковуються тільки компанії, які отримують дохід у межах певної офшорної юрисдикції. Доходи з міжнародної діяльності або обкладаються зниженими податками, або зовсім не підлягають оподаткуванню. Іноді, через складнощі тіньової локалізації, визначити джерело нелегальних прибутків практично неможливо.[81]

В Україні поняття офшорних юрисдикцій з'явилося в 1997 році, коли Кабінет Міністрів почав затверджувати списки офшорних зон. На сьогодні приблизно 70-75% усіх інвестицій в Україну надходять через офшорні юрисдикції, що дозволяє компаніям знизити податковий тягар. Багато компаній зацікавлені в оптимізації витрат і податкового навантаження, навіть якщо це не завжди повністю законно. Це дозволяє максимізувати їх прибутковість, зменшуючи зайві витрати. Питаннями легальності та безпеки офшорних зон займається Міжнародна група з протидії відмиванню грошей (FATF), а також Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD).

Українські компанії звертаються до офшорних структур з різних причин. Історично основною мотивацією було зниження податкових витрат в Україні, де податкове навантаження часто спонукає бізнес шукати альтернативні шляхи для оптимізації витрат. Водночас, Податковий кодекс України зараз містить низку запобіжних норм, що зменшують можливості зловживання офшорними схемами. Наприклад, операції з нерезидентами в низькоподаткових юрисдикціях, які відповідають певним критеріям, можуть визнаватися контрольованими операціями

та підпадають під правила трансфертного ціноутворення (ТЦУ). Це зобов'язує українські компанії звітувати про такі операції перед Державною податковою службою, обґрунтовувати ціни і, за потреби, коригувати фінансові показники відповідно до принципу «витягнутої руки».

Крім того, якщо операції з низькоподатковими нерезидентами не визнаються контрольованими, компанії мають або підвищити фінансовий результат до оподаткування на 30% від вартості імпорتنих/експортних операцій, або підтвердити їх відповідність ринковим цінам. Перелік низькоподаткових юрисдикцій затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1045 від 27.12.2017 р., і в нього включено більшість офшорних зон.[82]

Варто також згадати, що Податковий кодекс України (ПКУ) містить положення, згідно з яким кошти, отримані від нерезидента з офшорною реєстрацією, не можуть вважатися позикою (п. 14.1.267 ПКУ). Крім того, для всіх нерезидентів, з якими укладаються кредитні відносини, діє правило «тонкої капіталізації». Це правило обмежує можливість віднесення витрат за відсотками на зменшення об'єкта оподаткування, якщо ці витрати перевищують 30% від EBITDA компанії, що унеможлиблює суттєве зменшення бази оподаткування.

Крім податкових причин, використання офшорних структур національними бізнесменами може переслідувати також цілі, що не пов'язані з оподаткуванням, зокрема:

- забезпечення безпеки володіння активами та захист від ризиків рейдерських захоплень;
- спрощення управління міжнародними активами та звітності, зменшення бюрократичних перешкод;
- зниження витрат на утримання організації в юрисдикціях без вимог до реальної економічної присутності;
- доступ до іноземних інвестицій як для залучення коштів, так і для придбання цільових активів.

З 2022 року Україна почала впроваджувати вимоги плану BEPS, вводячи правила оподаткування контрольованих іноземних компаній (КІК). Українські

резиденти, які володіють або контролюють іноземні компанії, мають звітувати перед ДПСУ про наявні КІК і, в окремих випадках, сплачувати податок на нерозподілений прибуток таких компаній: 18% податку на доходи фізичних осіб і 1,5% військового збору для фізичних осіб та 18% для юридичних осіб.

Іншим кроком до забезпечення більшої прозорості в міжнародному оподаткуванні є автоматичний обмін податковою інформацією. У серпні 2021 року уряд України підтвердив намір запровадити міжнародний стандарт для обміну інформацією про фінансові рахунки в податкових цілях (CRS). Для повного впровадження цього механізму Україні необхідно:[82]

1. Приєднатися до Багатосторонньої Угоди компетентних органів про автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки (CRS MCAA).
2. Ініціювати обмін податковою інформацією з певними країнами через повідомлення відповідного комітету ОЕСР.
3. Внести зміни до національного законодавства, зокрема підготувати нормативно-правові акти щодо подання звітності, визначення фінансових установ і правил ідентифікації рахунків.

З впровадженням стандарту CRS компетентні органи України отримають доступ до інформації про залишки на рахунках українських резидентів у закордонних банках.

Крім цього, прозорість у податкових питаннях підтримується фінансовим моніторингом, основну роль у якому вже виконують банки.

Очікується, що з такими тенденціями офшорні юрисдикції для українського бізнесу змінять свій характер, зокрема, їх використання більше тяжітиме до персональних холдингів з відповідним звітуванням і, за необхідності, оподаткуванням за новими правилами.

Офшорні юрисдикції, часто подібні до товариств з обмеженою відповідальністю, надають компаніям податкові пільги, якщо їхня комерційна діяльність не відбувається в межах цієї зони. Основною умовою є, щоб компанія не отримувала прибутків у країні, де зареєстрована, а також не мала резидентів цього

офшору серед директорів. Такі умови приваблюють бізнес до використання офшорів для зменшення податкового навантаження.

В Україні вільні економічні зони також часто застосовуються як інструмент спрощення процедур для зовнішньоекономічних угод. Компанії використовують ці зони для оптимізації податкових платежів, ефективного управління експортно-імпортними контрактами, спрощення процедур найму персоналу тощо.

Згідно з даними, на Україну припадає близько 0,23–0,25% від світової кількості офшорних структур. Це невеликий відсоток у глобальному масштабі, але використання офшорних механізмів має певну структуру і кластеризацію, що створює необхідність у глибшому розумінні їхніх наслідків для економіки.

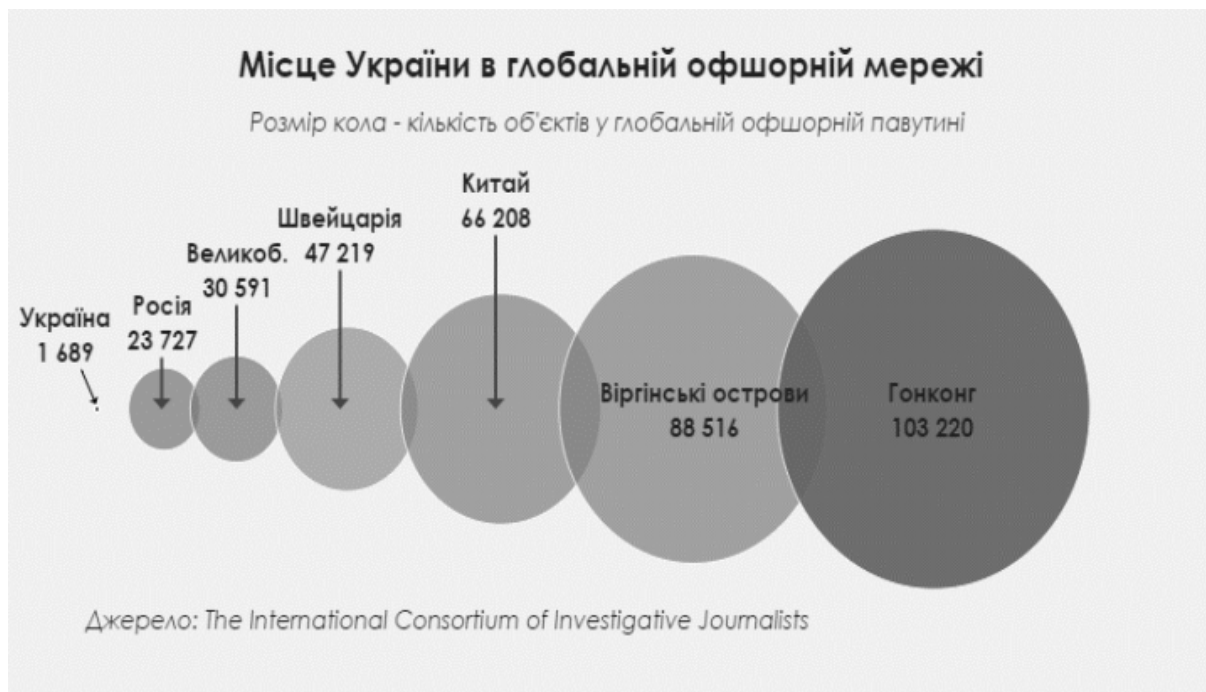

Рис.3.3 – Місце України в глобальній офшорній мережі

Найпопулярніша структура використання офшорів в Україні (майже 40 %), це коли Представник володіє офшорною компанією та реєструє її на українську адресу. Всього три вузли і два зв'язки(схема 3.2).

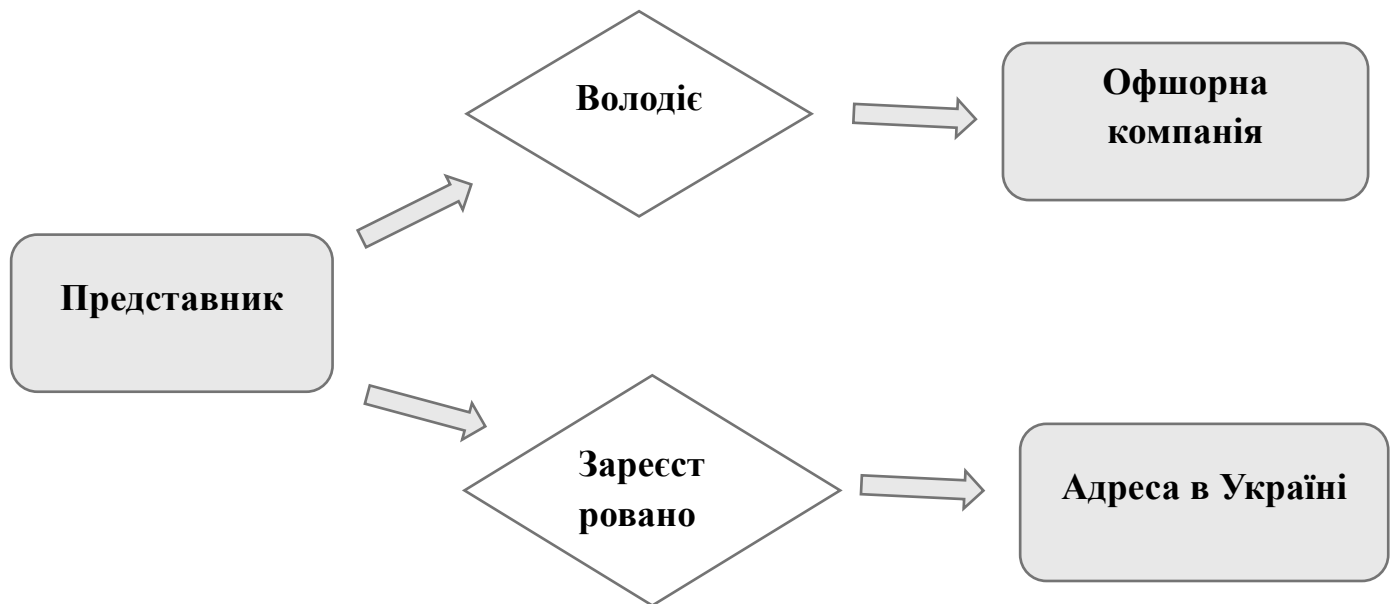

Рис. 3.4 – Базова структура офшору

Залучення посередника додає до схеми додатковий рівень, однак базова структура при цьому зберігається. У такій схемі представник володіє компанією, але не реєструє її безпосередньо на себе, а використовує посередника, який реєструє компанію в офшорній юрисдикції. Офшорна компанія отримує юридичну адресу, часто формальну, що дозволяє їй зберігати анонімність власника і спрощує здійснення фінансових операцій із мінімальним податковим навантаженням. Такі схеми зазвичай служать основою для подальшого ускладнення механізмів функціонування, коли додаються нові елементи або компанії, що оптимізує процеси управління капіталом через офшорні канали.

Подібна модель функціонування показана на рисунку (рис. 3.3), де схематично зображено взаємодію між представником, посередником та зареєстрованою офшорною компанією.

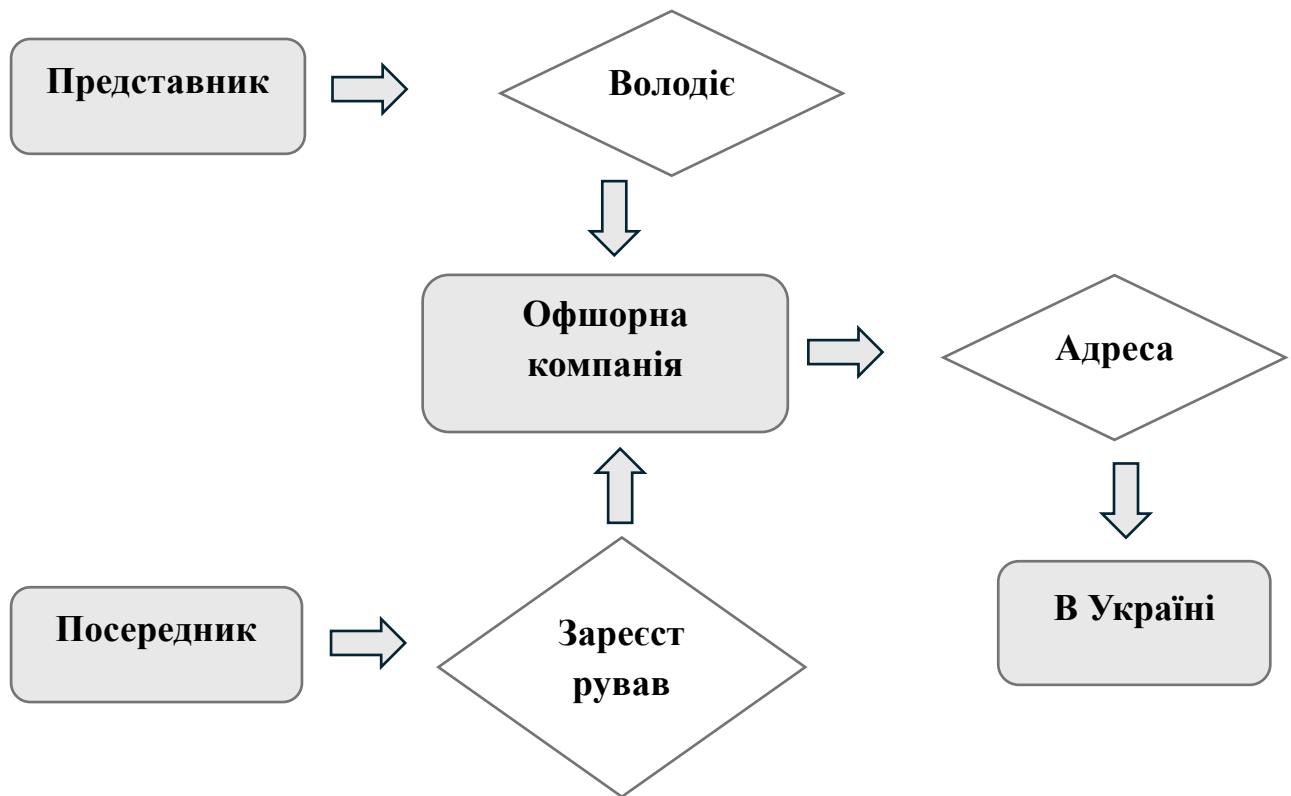

Рис. 3.5 – Структура офшору з посередником

Розглянувши основні схеми відмивання податків з державного бюджету, можна виділити декілька головних. Одна з найпростіших - експортно-імпортна. Компанія закуповує товар з мінімальною ціною, продає його кінцевому споживачу, а різницю виводить на офшорні рахунки, ігноруючи податки. Або, навпаки, штучно збільшує номінальну ціну імпортного продукту та імпортує його, ціна зростає до моменту, коли митні податки не будуть більшими за цільовий прибуток. Підписуються два примітивних контракти, перший між офшорною компанією, експортером чи імпортером та кінцевим покупцем (отримувачем вантажу), а другий безпосередньо між офшорною фірмою та покупцем за першим контрактом. Якщо у схемі з'являється посередники, то вона виглядає наступним чином: компанія офшор наймає агентів та розташовує їх у тих країнах, в яких планує проводити експортно-імпортні операції. Агенти зв'язуються з контрагентами, складають контракти за якими прибуток буде надходити до компанії розташованої в офшорних зонах, обходячи податки та виплачують мінімальну винагороду агентам, які будуть платити податки в країні на території яких ведуть свою діяльність.

Інша схема використовується в будівництві. Компанія заснована в офшорній зоні виступає головним підрядником, на її рахунки надходять всі кошти від будівництва та одночасно створюється компанія субпідрядник, яка по факту отримує кошти (прибуток) вартий собівартості матеріалів разом з усіма іншими витратами на будівництво. Таким чином, компанія субпідрядник отримує мізерний прибуток, або не отримує його взагалі, а компанія, що виступає головним підрядником, отримує дельту на офшорні рахунки, яка ж, звісно, не оподатковується.

Завдяки тому, що інвестування через офшорні зони гарантує анонімність та оминає податки, велика частка всіх інвестицій в Україну надходить через офшори, створюються договори, або дочірні, сумісні компанії на території країни, а інвестиції йдуть напряду до Національного банку, що гарантує повернення цих коштів.

Українські компанії активно використовують офшорні юрисдикції з метою оптимізації податків, спрощення ведення міжнародних операцій, захисту активів і підвищення гнучкості інвестиційної діяльності. Серед найбільших українських компаній, які вдаються до офшорних механізмів, можна відзначити такі:

Таблиця 3.4 – Приклади компаній, що використовують офшорні механізми

Компанія	Діяльність
ДТЕК	Енергетичний гігант, що використовує іноземні структури, зокрема в Нідерландах, для зниження податкового навантаження та управління активами.
МХП (Миронівський хлібопродукт)	Одна з провідних аграрних компаній України, реєструє частину своїх дочірніх компаній у кіпрських юрисдикціях.
Метинвест	Гірничо-металургійний холдинг, також частково реєструє активи через офшорні структури для полегшення міжнародних фінансових операцій.

Кернел	Агрохолдинг, що реєструє частину своїх активів через компанії на Кіпрі, а також у Нідерландах для управління фінансовими потоками та зменшення податкових зобов'язань.
Ferrexpo	Один з найбільших експортерів залізної руди, який реєструє частину своїх операцій у Швейцарії.

Джерело: розроблено авторами за даними [78]

Також офшорні механізми часто використовуються ІТ-компаніями, такими як Grammarly, Genesis, які реєструють свої основні активи в юрисдикціях, як-от США, Кіпр, Британські Віргінські острови. Це дозволяє їм залучати іноземні інвестиції та розширювати свою діяльність на міжнародних ринках.

3.3 Шляхи та інструменти деофшоризації українського бізнесу

В Україні стратегічний напрямок розвитку значною мірою залежить від соціально орієнтованої політики держави, тобто від найближчих цілей, завдань, напрямів і пріоритетів одночасно. На жаль, багато реформ не дали бажаних результатів. Особливо важливою є реалізація ефективної національної політики в масштабах країни [68].

Кожен рік з України виводять капіталу на суму приблизно у 8 мільярдів долларів США. Офшори чітко дали зрозуміти, що необхідно якнайшвидше переймати іноземний досвід контролю над офшорними зонами.

По-перше, список чорних, білих і сірих офшорів, складений ОЕСР, FATF, FinCEN та іншими компаніями, має бути юридично визнаний. Наступним кроком має бути повна заборона хоча б будь-яких економічних відносин із чорними та сірими офшорами. З іншого боку, для покращення ситуації з економічною та фінансовою безпекою країни необхідна низка реформ, оскільки повністю ліквідувати гігантів міжнародних відносин – офшорні зони – неможливо, але зробити їх менше привабливими для бізнесу можливо.

Україна також хоче «плисти за течією» в плані глобального офшоризму, про що свідчить його реєстрація у Верховній Раді України в 2016 році. Документ «Зміни до Податкового кодексу України щодо запобігання розмиванню бази та переведенню прибутку в офшори», яка передбачає імплементацію норм щодо контрольованих іноземних компаній [69].

Україна приєднується до ініціативи BEPS та бере на себе зобов'язання впровадження так званих мінімальних стандартів Плану дій BEPS – чотири із 15 запропонованих заходів є обов'язковими, а саме:

- П'ятий захід, спрямований на боротьбу з податковими зловживаннями, пов'язаними із застосуванням особливо шкідливих режимів оподаткування ((countering harmful tax practices);
- Шостий захід спрямований на запобігання зловживанням Застосування Конвенції про уникнення подвійного оподаткування (preventing tax treaty abuse);
- Тринадцятий захід спрямований на вдосконалення існуючих національних правових норм щодо вимог до документації з трансфертного ціноутворення (transfer pricing documentation and country-by-country reporting);
- Чотирнадцятий захід спрямований на підвищення ефективності механізмів вирішення спорів між країнами при застосуванні угод про уникнення подвійного оподаткування (cross-border tax dispute resolution) [70].

Якщо подумати про те, чому наше суспільство намагається уникати податків і переміщувати гроші за кордон, відповідь буде досить поверховою. Людина не буде ухилятися від сплати податків, якщо буде бачити, куди йдуть кошти, які вона сплачує – рівень медичного обслуговування (якість професіоналізму та обладнання), якість освіти, загальний стан міста тощо. Забезпечивши це, країна трохи знизить інтерес до офшорних операцій. Багато писань стверджують, що податки в Україні необхідно зменшити, і тільки це допоможе покращити економічну ситуацію. Моя точка зору протилежна і базується на принципі «покажи людям, куди вони йдуть»

Звичайно, було б неправильно думати, що можна знищити елемент офшори» від міжнародних економічних відносин українських підприємств, хоча нашою основною метою є оптимізація обсягу потоку капіталу, який йде в офшори. Якби відтік капіталу зменшився хоча б на третину, додаткові 2,6 мільярда доларів потрапили б назад у бюджет. Такі акумульовані кошти (а це, до речі, мав би бути державний бюджет) дозволили б погасити державний борг, що в свою чергу мало б позитивний ефект на ВВП та призвело до певної економічної стабільності. Ця економічна стабільність забезпечить меншу волатильність обмінних курсів, нижчий рівень інфляції та загальне комплексне покращення цих показників, що покращить фінансову безпеку України.

А саме: програма деофшоризації української економіки базується на кількох системних принципах:

- радикальне покращення умов економічної діяльності, включаючи інституціональні та політичні реформи;
- забезпечення прозорості всіх суб'єктів господарювання, що діють на території України;
- досягнення якісного нового рівня міжнародного співробітництва з питань обміну податковою звітністю та виявлення фіскальних порушень.

З огляду на вищевикладені принципи можна розробити конкретні рекомендації щодо деофшоризації української економіки. Необхідно виправити співвідношення факторів, що приваблюють і відштовхують капітал з країни. Для цього необхідно покращити ситуацію з веденням бізнесу для вітчизняних та іноземних інвесторів за сприятливого інвестиційного клімату. Ці зміни матимуть системний характер і включатимуть: підвищення прозорості судових процесів, стабільність законів та їх дотримання, належний захист власності, розвиток фінансової інфраструктури, відновлення довіри населення до влади та багато іншого.

Можна розробити законодавство про національні компанії.

Це було б введення «національної компанії» в чинне законодавство, яка має бути зареєстрована в Україні, бути великим платником податків, мати акції, що торгуються на Українській фондовій біржі (реформи біржової торгівлі ще потрібні для реального функціонування українських фондових бірж), має стабільні фінансові показники, а також витрачає 1% свого доходу на соціальні проекти. Ці параметри можуть бути змінені, але, тим не менш, ці нововведення, на мій погляд, допоможуть державі знизити ризик «контролю» національної компанії іноземними ТНК.

Наприклад, отримання певної знижки на відсоткову ставку при запозиченнях. Державним організаціям поступово обмежувати використання послуг офшорних трейдерів і договорів на купівлю активів з офшорними компаніями або основними компаніями відомих НПЗ

.Підвищити ефективність контролю за трансфертним ціноутворенням, яке є одним із важливих каналів легального та нелегального руху капіталу в офшори, стане можливим за умови впровадження та виконання запропонованих змін до податкового законодавства. Тому що у 2017 році, за експертною оцінкою, кожен сьомий аудит трансфертного ціноутворення у світі завершувався штрафами за порушення правил трансфертного ціноутворення; вона вимагає досить ретельного та диференційованого вирішення.[83]

Деофшоризація просто не спрацює, якщо не буде тиску відповідальності за порушення податкового законодавства. Гармонізація цих процесів є одним із ключових каменів антиофшорної та податкової політики.

Деофшоризація також стосується процесів антикорупційної політики, вжиття ефективних заходів всередині «підрозділу» проти державного бюджету. У документі визначено боротьбу з корупцією, а також ліквідацію несприятливих податкових гаваней як деякі із способів деофшоризації країни.

ВИСНОВКИ

Сьогодні офшорні зони мають значний вплив на глобальний перерозподіл капіталу, причому деякі з них уже здатні конкурувати з провідними світовими фінансовими центрами. Загалом офшорний бізнес представляє собою особливу діяльність підприємств, що здійснюється в зонах з низьким оподаткуванням і зазвичай з мінімальним контролем з боку держави. Основна умова для створення офшорних компаній – заборона ведення господарської діяльності на території офшору. Зазвичай головні офіси таких компаній розташовані в офшорних зонах, тоді як їхні філії знаходяться в країнах резидентства власників.

Офшорна зона є особливим типом вільних фінансово-економічних зон, що відрізняється сприятливим валютно-фінансовим та податковим режимом, високим рівнем банківської і комерційної конфіденційності, лояльним державним регулюванням.

Щодо ролі офшорних компаній у системі міжнародного бізнесу, думки дослідників сильно розходяться. Не можна однозначно стверджувати, що офшорні механізми мають виключно негативний вплив. Часто вони відіграють позитивну роль для держав, тому їх існування є виправданим. У світі офшорні юрисдикції виступають як альтернатива країнам з високим оподаткуванням, приваблюючи суб'єктів господарювання, зазвичай з економічно розвинених країн. Таким чином, вони є конкурентами на світовому рівні, сприяючи запобіганню податковій монополії.

Ліквідація офшорних юрисдикцій може призвести до запровадження єдиного високого рівня оподаткування для всіх платників податків. Заборона операцій з офшорними юрисдикціями могла б порушити фінансові потоки та вплинути на режим вільної торгівлі у світі. Офшорні юрисдикції також є важливим механізмом для стимулювання інвестиційної активності та зростання бюджетних надходжень у депресивних регіонах завдяки розширенню податкової бази та зниженню податкового навантаження.

На жаль, офшорний сектор глобальної фінансової системи нині є джерелом проблем як для світової економіки в цілому, так і для національних економік країн, що розвиваються. Це пов'язано з тим, що сучасна система офшорів ускладнилася і більше не обмежується кількома незалежними державами, які використовують своє суверенне право встановлювати власні податкові системи. Вона тепер включає мережі впливу, контрольовані провідними країнами світу, насамперед Великобританією та США, які тісно співпрацюють одна з одною.

На міжнародному рівні ведеться боротьба з відмиванням грошей через офшори. Ефективну антиофшорну політику проводять такі організації, як OECD, FATF. тощо, які допомагають стримувати та регулювати грошові потоки, запобігаючи їх виходу в офшори. Вони готують рекомендації щодо вдосконалення внутрішнього законодавства, укладення податкових угод, обміну фінансовою інформацією між країнами, міжнародного співробітництва, а також боротьби з нелегальним відмиванням грошей. Світ поступово рухається в еру прозорості (TRANSPARENCY), що містить п'ятнадцять правил щодо BEPS, автоматичного обміну податковою інформацією між країнами та інших інструментів, які обмежуватимуть панування офшорів на світовому фінансовому ринку.

Також необхідно, щоб Україна запровадила антиофшорну політику, оскільки в іншому випадку збільшиться втеча капіталу, що вплине на рівень фінансової безпеки. Необхідно провести реформи, які, у свою чергу, сприятимуть прямій свідомості населення щодо податків. Врешті-решт, з часом усвідомлення того, що офшорне ухилення від сплати податків є шкідливим, впливатиме з кращих економічних показників, що представляють фінансову безпеку. Таким чином, це буде крок до відновлення стабільності фінансової системи.

Відплив капіталу з України в офшори зумовлений, в першу чергу, несприятливим інвестиційним і податковим кліматом, через що українські та іноземні інвестори розміщують свої кошти в країнах із привабливішими умовами. На сьогодні існують можливості для деофшоризації української економіки, однак, як свідчить міжнародний досвід, повна деофшоризація не тільки малоімовірна, а й не обов'язкова. Потрібно прагнути до збалансованого використання офшорних зон,

щоб вони приносили користь підприємництву, але не загрожували фінансовій безпеці держави. Запровадження системних реформ, які сприятимуть поліпшенню інвестиційного клімату, вдосконалення законодавства та дотримання рекомендацій міжнародних організацій можуть забезпечити стабільний фінансовий стан України.

Незважаючи на це, кількість компаній, які використовують безподаткові режими, продовжує зростати. Найбільше зростання спостерігається в офшорних юрисдикціях, які адаптувалися до нових умов, стали прозорішими і готові обмінюватися інформацією з органами інших країн. Зрештою, такі юрисдикції стимулюють економічний розвиток, сприяють конкуренції і стають важливим елементом глобалізації світової економіки. У найближчому майбутньому офшорний бізнес, імовірно, зберігатиме свій вплив на світову економіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баймуратов М. О., Зоріна О. І. Офшорні зони у сучасному всесвіті: питання теорії та практики. Одеса: Фенікс, 2017. 174 с
2. Столяров В.Ф., Островецький В.І. Становлення та розвиток офшорної діяльності резидентів України. Економічний вісник Донбасу № 1 (43). 2016. С. 68-82.
3. Jurisdictions under Increased Monitoring. URL: <https://www.fatfgafi.org/en/publications/High-risk-and-other-monitored-jurisdictions/Increasedmonitoring-october-2023.html>
4. Луценко І. С. Методичний підхід до оцінювання рівня податкової безпеки держави / І. С. Луценко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – № 12. – С. 159-163.
5. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: 2021. Київ. 2021. 55 с.
6. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
7. Москаленко, Н. В. Проблеми, зумовлені функціонуванням офшорних юрисдикцій, та шляхи їх розв'язання [Текст] / Москаленко Н. В. // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 117-121.
8. «Названы страны, через которые транснациональные корпорации чаще всего выводят деньги в офшор». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://internationalwealth.info/offshore-offshores/offshor-ostrova-strany-territorii-i-spiski/>
9. Косе Д. Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин / Д. Д. Косе // Часопис Київського університету права. – 2017. – № 1. – С. 18—23.
10. Наказ Міністерства економіки України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME07222.html.
11. Офшорні зони: види та особливості // Газета Вікна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vikna.if.ua/cikavo/68688/view>
12. Луцишин З.О., Мехтієв Є.О. Офшорні фінансові центри у глобальному русі капіталів // Міжнародна економічна політика. – 2017. – 2 (27) . – с. 62—94. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iepjournals.com/journals/27/2018_3_Lutsyshyn_Mekhtiiev.pdf

- 13.Петренко Л. М. Податкова безпека як складова фінансової безпеки держави / Л.М. Петренко // Моделювання та інформаційні системи в економіці: зб. Наук. Праць; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. Нац. Екон. Ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. Ред. В.К. Галіцин. – 2012. – Вип. 86. – С.89—98.
- 14.Антологія офшорів: путівник український офшорній павутині [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://voxukraine.org/longreads/panama/index_ua.html.
15. Апель А. Обналичивание й офшорный бизнес в схемах / А. Апель, В. Гунько, Й. Соколов. – СПб: Питер. – 2016. – 192 с.
16. Паршин Ю., Санакоєв Д., Самойлова С. Офшоризація та деофшоризація економіки: міжнародний досвід та особливості. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021, №2. С.294-296
- 17.Гуржій О.Ю., Бондаревська К.В. Процес деофшоризації в умовах світової глобалізації. ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ. Випуск 42. 2020. С.23-28
- 18.Прямі інвестиції з України. Платіжний баланс. URL:
<https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#1>
- 19.Sirenko N., Burkovska A., Lunkina T., Mikulyak K., Gannichenko T. The Socialization of Education as a Means of Developing Entities Within the Agricultural Sector. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2020. Vol. 42. No.4: pp. 441-451.
- 20.Garcia-Bernardo, J., Fichtner, J., Takes, F. W., Heemskerk, E. M.. Uncovering Offshore Financial Centers: Conduits and Sinks in the Global Corporate Ownership Network. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.nature.com/articles/s41598-017-06322-9>
21. Бабонін В.Б Міжнародний досвід ведення і регулювання офшорного бізнесу. Фінансовий ринок України. 2020. №2. С.34-41.
22. Neshko R. The concept of national financial security and methods of its evaluation / R. Neshko, V. Matviychuk // Economic and Law Paradigm of Modern Society. – 2016. – Р. 84-93.
- 23.Swiss national bank offers a negative interest. – 2017. – Р. 20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://www.snb.ch/en/mmr/reference/banks_2017/source/banks_2017.en.pdf
24. The Global Financial Centres Index 24 September. – 2024.— Р. 14- 15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.longfinance.net/programmes/financial-centre-futures/global-financial-centres-index/>

25. Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation / M. Cassard // IMF Working paper. – 1994. – № 107. – pp. 22-32.
26. Шереметинська О.В. Вплив офшорних зон на економіку України / О.В. Шереметинська // Економічний простір. – 2016. – № 105. – С. 58-66.
27. Гордійчук О. О. Ефективність офшорного бізнесу. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
28. Пешко А.В. Офшорний бізнес як складова світової економіки / А.В. Пешко // Економіка та підприємництво – 2016. – № 3. – С. 233–236.
29. Карлін М. І. Причини, проблеми та шляхи регулювання діяльності офшорів у світовій фінансовій системі. Історія народного господарства та економічної думки України: зб. наук. праць. Вип. 50. Київ: ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2017. С. 316-337.
30. Схеми та перспективи виводу капіталів до офшорних зон. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку: веб-сайт: <http://www.ufin.com.ua/>
31. Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation. IMF Working paper. 2014. № 107. P. 22–32.
32. Incorporating offshore: Setting your business in offshore. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tba-associates.com/jurisdictions/incorporating-offshore/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQIA_9u5BhCUARIsABbMSpt0zeFNV24h3JCIV-bJUuZ9RuBHmDv8BZXk17Q-rc7jwa4Ia-TiRDUaAIPSEALw_wcB
33. Registration of offshore company. Bank account. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zigma.com.ua/en/zigma-services/registration-of-companies-abroad/registration-of-offshore-company/>
34. Business agent scheme: offshore business scheme. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fbs-tax.com/en/tax-planning/agency-scheme/>
35. Five Offshore companies types. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://global.acclime.com/guides/offshore-company-types/>
36. Карлін М. І. Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки держави: навч. посіб. Київ: Кондор, 2020. 416 с.
37. Indicators – World Bank Data : website: <https://data.worldbank.org/indicator>.
38. Riley A. Dealing with the offshore economy. The threat of offshore finance to the west and how to deal with it: https://www.atlanticcouncil.org/wpcontent/uploads/2019/04/Dealing_with_the_Offshore_Economy_.pdf.
39. Карлін М. І. Фінанси зарубіжних країн: навч. посіб. Київ: Кондор, 2021. 364 с.

- 40.Петренко Л. М. Податкова безпека як складова фінансової безпеки держави / Л.М. Петренко // Моделювання та інформаційні системи в економіці: зб. Наук. Праць; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. Нац. Екон. Ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. Ред. В.К. Галіцин. – 2012. – Вип. 86. – С.89—98.
41. Податкова безпека держави як запорука стабільної фінансової безпеки України// Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса // Нешко Р. М., МатвійчукВ. І.-Том 2.-№8.- 2016.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jvestnikssss.donnu.edu.ua/article/view/391442>
- 42.. Подік І. І. Оцінювання сучасного стану податкової безпеки України // Економіка та держава. – № 4/2017. – с. 46. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2017/11.pdf
- 43.Токменко В. В. Сучасний стан та тенденції глобального регулювання офшорного бізнесу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 8, ч. 6. С. 35–38: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/275.pdf.
- 44.Особливості правового статусу офшорних компаній. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua>
- 45.Hartmann P., Maddaloni A., Manganelli S. The euro area financial system: structure, integration and policy initiatives. Oxford Review of Economic Policy. 2018 № 19 (1). P. 180–213.
- 46.«Складність офшорних зон в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forum.pravda.com.ua/index.php?topic=923744.044>
- 47.Схеми та перспективи виводу капіталів до офшорних зон. [Електронний ресурс] // Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ufin.com.ua/>
- 48.Офшорні компанії в сучасній діловій практиці (на прикладі Кіпру та Белізу). URL: <http://www.iustinian.com.ua/article.php?id=2084>
- 49.Best Tax Havens in the world [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fool.com/investing/general/2016/01/03/10-best-taxhavens-in-the-world.aspx>
- 50.Мартиненко В.О., Гордієнко В.П. Аналіз функціонування офшорних зон та шляхи подолання наслідків їх негативного впливу на економіку України. ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО. МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ. 15 / 2018 С. 154-160.
- 51.The Pandora Papers and the threat to democracy: <https://socialeurope.eu/the-pandora-papers-and-the-threat-to-democracy>

52. Pandora Papers show how tax havens are part of the global inequity problem:
<https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2021/10/04/1043159480/pandorapapers-show-how-tax-havens-are-part-of-the-global-inequity-problem>
53. Pandora Papers leak highlights importance of third-party due diligence:
<https://www.pinsentmasons.com/out-law/analysis/pandora-papersleak-highlights-importance-of-third-party-due-diligence>
54. Харчук О.О., Коритнік С.А. Негативні наслідки діяльності офшорних зон та шляхи їх подолання в Україні. Міжнародний науковий журнал. 2016. № 6. Т. 3. С. 157–160.
55. Валентинова А. Битва с офшорами» на высоком уровне. Финансовый контроль. 2013. № 9 (142). С. 12–17. 55. Державна служба статистики : веб-сайт: <http://www.ukrstat.gov.ua>
56. Національний банк України : веб-сайт:
<https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
57. Міністерство Фінансів України : веб-сайт: www.minfin.gov.ua/
58. Онищенко С. В. Бюджетна безпека України: сутність, загрози та шляхи забезпечення : монографія. Київ: Знання України, 2017. 320 с.
59. Васильців Т. Г., Левицька О. О., Василечко Н. В. Удосконалення інституціонального забезпечення державної політики протидії ухиленню від сплати податків з використанням офшорних юрисдикцій в Україні. Економіка та держава. 2020. № 3. С. 17–22.
60. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збору даних та інформації, необхідних для декларування окремих об'єктів оподаткування : Закон України № 1117-ХІІ від 17.12.2020 р.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1117-20#Text>
61. Проект Закону про повернення капіталів, що перебувають та зареєстровані в Республіці Кіпр, офшорних зонах та інших юрисдикціях, звільнених від подвійного оподаткування, або тих, що мають пільговий режим оподаткування № 1112 від 28.11.2014 р.:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52532
62. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про податковий суверенітет України та офшорні компанії» № 4381 від 12.04.2016 р.:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58675
63. Проект Закону про податковий суверенітет України та офшорні компанії № 4380 від 12.04.2016 р.:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58674

64. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку з операцій з офшорними юрисдикціями № 4413 від 13.04.2016 р.: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58712
65. Проект Закону Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо встановлення кримінальної відповідальності для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за підприємницьку діяльність із використанням офшорних зон та визначення підслідності злочину) № 4439 від 14.04.2016 р.:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58749
66. Проект Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запобігання розмиванню бази оподаткування та перенесенню прибутку в офшорні зони» № 4636 від 11.05.2016 р.:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5903
67. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній) № 6502 від 25.05.2017 р.: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61888
68. Железняк В. Ю., Остропольська Є. В. Тенденції розвитку інвестиційних відносин України з офшорними зонами. Вісник МНТУ. Сер. Економіка. 2015. № 2 (5). С. 51–57.
69. Левитская В., Старостина Т. Офшоры и налоговые гавани США. Мировое и национальное хозяйство. 2012. № 4 (23).
70. План дій BEPS: ключові аспекти для України / Міністерство фінансів України: https://www.mof.gov.ua/storage/files/2020_BEPS.pdf
71. Шереметинська О.В., Савчук І.В. Вплив офшорних зон на економіку України. Економічний простір. 2016. № 105. С. 58–66.
72. Хейфец Б. А. Роль оффшоров в глобальной экономике. Мировая экономика и международные отношения. 2018. № 11. С. 69–76.
73. Вальтер А. В. Уклонение от уплаты налогов посредством оффшорных схем: некоторые теоретико-прикладные аспекты. Право и политика. 2015. № 3. С. 304–308.
74. Гобела В. В. Оффшоризація економіки в конструкті економічної безпеки держави. Scientific Horizons. 2020. Випуск 23, № 20. С. 109–120.
75. Argilés-Bosch J., Ravenda D., & Garcia-Blandón, J. E-commerce and labour tax avoidance. Critical Perspectives on Accounting. 2020:
<https://fardapaper.ir/mohavaha/uploads/2020/11/Fardapaper-Ecommerce-and-labour-tax-avoidance.pdf>
76. Huda, M. K., Nugraheni, N., & Kamarudin, K. (2017). The Problem of Transfer Pricing in Indonesia Taxation System. International Journal of Economics and

- Financial Issues, 7(4), 139- 143. Retrieved from <https://www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/4793>
77. Balseven, H., & Tugcu, C. T. (2017). Analyzing the Effects of Fiscal Policy on Income Distribution: A Comparison between Developed and Developing Countries. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(2), 377-383. Retrieved from <https://www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/4235>
78. Jihene, F., & Moez, D. (2019). The Moderating Effect of Audit Quality on CEO Compensation and Tax Avoidance: Evidence from Tunisian Context. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 9(1), 131-139. <https://doi.org/10.32479/ijefi.7355>
79. Khalatur, S., Pavlova, G., & Zhylenko, K. (2018). The role of some indicators of financial security in Ukraine in the context of transnationalization and national interests. *Investment Management and Financial Innovations*, 15(3), 237-248. [https://doi.org/10.21511/imfi.15\(3\).2018.20](https://doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.20)
80. Hong, C.-Y., Hsu, C.-J., & Li, J.-F. (2018). The Economic Effects of the Tax Reform: Dynamic Input-output Model Approach. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(4), 140- 146. Retrieved from <http://www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/6585>
81. Valipour, H., Homayoun, S., & Piran, F. (2017). Determinants of Corporate Financial Factors on Tax Reporting Strategy. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 7(3), 377-381. Retrieved from <https://ideas.repec.org/a/eco/journ1/2017-03-49.html>
82. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про віднесення держав до переліку офшорних зон» від 23.02.2011 № 143-р. [Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro vidnesennia derzhav do pereliku ofshornykh zon» vid 23.02.2011 № 143-r.]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80>
83. Velychko, O., & Velychko, L. (2017). Logistical modelling of managerial decisions in social and marketing business systems. *Journal of International Studies*, 10(3), 206-219. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.14254/2071-8330.2017/10-3/15>
84. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (n.d.). Foreign economic activity. Retrieved from www.ukrstat.gov.ua

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Глобальні механізми офшоризації бізнес-діяльності

Автор

Науковий керівник / Експерт

Кісеолар О.В.

проф. Столярчук Я.М.

підрозділ

кафедра міжнародної економіки

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		2
Інтервали		0
Мікропробіли		12
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		155

Обсяг знайдених подібностей

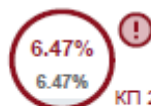
Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

18188

Кількість слів

КЦ

139719

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Копір тексту

порядковий НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	Кількість ідентичних слів (фрагментів)	
1	https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/90396/1/Miroshnichenko_mag_rob.pdf	265	1.46 %
2	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50224/1/%D0%94%D0%B0%D1%86%D0%BA%D0%BE%20%D0%92_.pdf	116	0.64 %
3	https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/90396/1/Miroshnichenko_mag_rob.pdf	101	0.56 %
4	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50224/1/%D0%94%D0%B0%D1%86%D0%BA%D0%BE%20%D0%92_.pdf	57	0.31 %
5	https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/2022/	48	0.26 %

ВПЛИВ ОФШОРНИХ МЕХАНІЗМІВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Сьогодні однією із найважливіших проблем сталого економічного розвитку багатьох країн є високий рівень їх офшоризації, виведення капіталу за межі держави з метою оптимізації оподаткування, отримання та збереження «надприбутків» та підтримання статусу інкогніто одночасно.

Для організацій будь якої країни вихід в офшори дозволяє знизити податкове навантаження, що позитивно впливає на бізнес – менші податки, більше коштів залишається доступними менеджменту для подальших реінвестицій, більш прибуткова діяльність, кращі фінансові показники, кращі перспективи для подальшого розвитку. В той самий час для країни, де компанія проводить операційну діяльність, вихід юридичних та фізичних осіб в офшори несе негативні наслідки, адже бюджет недоотримує певну частину коштів у вигляді податків.

З самого початку офшорні юрисдикції використовувались компаніями для більш ефективного податкового планування, та спрощення процесу переходу товарів та послуг між кордонами країн (експортно-імпортні операції). Компанії влаштовували виробництва та центри їх управління в офшорних зонах для покращення ефективності ведення бізнесу та результатів. Але останнім часом, офшори стали головним механізмом виводу коштів (часто від нелегальної діяльності) та приховування справжнього прибутку. Офшорні зони загрожують економікам інших країн, адже їх дуже часто використовують для «відмивання» грошей. Внаслідок чого постає загроза фінансовій безпеці багатьох країн, в тому рахунку і України.

За дослідженням Світового Банку, українські компанії змушені платити понад 125 видів податків, що призвело до ситуації, коли податкове навантаження компанії може досягати до 45% від прибутку. Якщо порівнювати з країнами Європи, то там середнє значення податкового навантаження коливається в межах 30%, що все одно набагато вище, ніж в офшорних країнах. Саме тому український бізнес тяжіє до ідеї виводити прибутки в офшори задля зменшення податкового навантаження.

В передвоєнні роки в Україні спостерігався значний витік капіталу за межі національного кордону, передусім в офшорні зони. Хоча ці кошти могли б стати джерелом фінансування проектів задля розвитку національної економіки, чи спрямувати на погашення державного боргу. З початком війни в Україні, уряд запровадив валютний контроль, в наслідок чого значно обмежив валютні операції з гривнею, а саме продаж гривні для купівлі іноземних валют. Також були обмежені будь які спроби виводу валюти за межі української економіки. Це призвело до часткового зменшення виводу капіталу з та зменшенню прямих іноземних інвестицій з України.

Отже, офшорні зони створюють структурні дисбаланси в бюджеті, посилюючи залежність економіки країни від іноземних кредитів. Це, своєю чергою, негативно позначається на конкурентоспроможності та економічній безпеці держави.

Вплив офшорів на економіку країни є очевидним, однак, щоб більш наочно показати їхній вплив на показники фінансової стабільності, пропонуємо розглянути таблицю 1. Звісно, офшорні зони — не єдина загроза фінансовій безпеці України: висока інфляція також погіршує загальну ситуацію. Додаткові ризики для економічної стабільності можуть виникнути через прогнозовані події, які, маючи значний вплив, здатні дестабілізувати державну економічну та соціальну політику, що ускладнить забезпечення безпеки країни.

Таблиця 1 – Індикатори фінансової безпеки України за 2019-2023 роки

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Дефіцит (профіцит) держ. бюджету, млрд. грн.	-78,05	-217,1	-198	-914,7	-1 333,1
ВВП, млрд.грн. (номінальний)	3 974,6	4 194,1	5 459,6	5 191	6 537,8
Відношення дефіциту бюджету до ВВП, %	-2,0	-5,18	-3,63	-17,62	-20,39
Державний та гарантований державою борг, млрд. грн.	1 998,3	2 551,9	2 671,8	4 071,7	5 519,5
Відношення державного боргу до ВВП, %	50,3	60,8	48,9	78,4	84,4
Валовий зовнішній борг (ВЗБ), млрд. грн.	121,7	125,7	129,7	132	161,5
Рівень інфляції (до грудня попереднього року), %	104,1	105,0	110	126,6	105,1

Міжнародні резерви, млрд. Дол**	25,3	29,1	30,9	28,5	40,5
Міжнародні резерви, млрд. грн*	589,2	822,4	840,5	1 042,5	1 538,2
Відношення міжнар. рез. До ВЗБ, %	20,7	15,3	15,4	12,7	10,5

Джерело: розраховано автором]

**Переведено в грн за архівним курсом на 31 грудня відповідного року за даними Мінфіну.*

** Офіційні міжнародні резерви України взяті із публікацій Мінфіну та зазначені в дол. США.*

З цих даних видно, що фінансова безпека України суттєво погіршилася за останні роки, особливо в світлі війни в Україні, яка почалася у 2022 році. Бюджетний дефіцит і державний борг різко зросли, що вплинуло на економічну стабільність.

Наприклад, дефіцит держбюджету у 2022 році становив 914,7 млрд гривень, який у 2023 році зріс до 1333,1 млрд гривень, що становить 20,39% ВВП. Це вказує на великий розрив між державними доходами та витратами, частково зумовлений витратами на оборону. Також стрімко зріс державний борг, який у 2023 році досяг 5 519,5 млрд гривень, що становить 84,4% ВВП. Такий високий борг становить потенційну загрозу економічній стабільності, оскільки вимагає значних ресурсів для погашення та може обмежити здатність країни фінансувати важливі проекти.

Що стосується зовнішнього боргу, то показник загального зовнішнього боргу стабільно зростає – з 121,7 млрд гривень у 2019 році до 161,5 млрд гривень у 2023 році. Це посилює фінансовий тиск на національні економіки, які залежать від зовнішніх фінансових ресурсів. Крім того, відношення міжнародних резервів до зовнішнього боргу впало з 20,7% у 2019 році до 10,5% у 2023 році. Це сигналізує про зменшення буфера безпеки, який допомагає країні підтримувати стабільність валюти та уникати криз на валютних ринках.

Список використаних джерел

1. Баймуратов М. О., Зоріна О. І. Офшорні зони у сучасному всесвіті: питання теорії та практики. Одеса: Фенікс, 2017. 174 с.
2. Гобела В. В. Офшоризація економіки в конструкті економічної безпеки держави. Scientific Horizons. 2020. Випуск 23, № 20. С. 109–120.
3. Череп А. В. Особливості розвитку офшорного бізнесу в Україні / Економіка та держава. 2017. № 6. С. 21-30.

4. Схеми та перспективи виводу капіталів до офшорних зон. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку:
веб-сайт: <http://www.uфин.com.ua/>
5. Міністерство Фінансів України : веб-сайт: www.minfin.gov.ua/
6. Наказ Міністерства економіки України від 29 жовтня 2013 р. № 1277«Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME07222.html
7. Garcia-Bernardo, J., Fichtner, J., Takes, F. W., Heemskerk, E. M.. Uncovering Offshore Financial Centers: Conduits and Sinks in the Global Corporate Ownership Network. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nature.com/articles/s41598-017-06322-9>
8. Neshko R. The concept of national financial security and methods of its evaluation / R. Neshko, V. Matviychuk // Economic and Law Paradigm of Modern Society. – 2016. – Р. 84-93.
9. Шереметинська О.В. Вплив офшорних зон на економіку України / О.В. Шереметинська // Економічний простір. – 2016. – № 105. – С. 58-66.
10. Податкова безпека держави як запорука стабільної фінансової безпеки України// Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса // Нешко Р. М., МатвійчукВ. І.-Том 2.-№8.- 2016.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jvestniksss.donnu.edu.ua/article/view/3914>